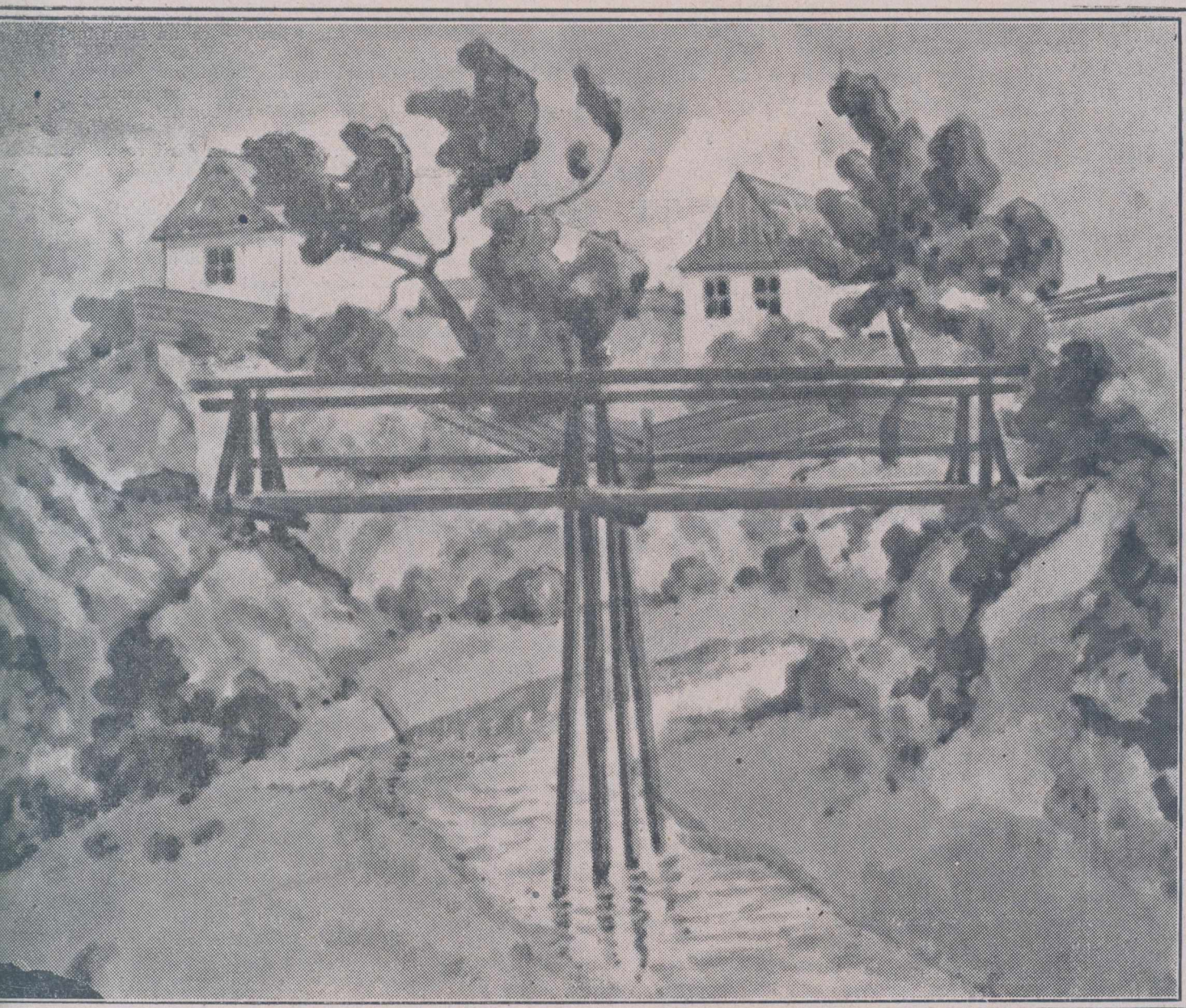

UNIVERSUL LITERAR

LEON VIORESCU : PEISAJ

In acest număr : I. BIANU, ION PILLAT, ALOIS JIRASEK, SANDU TELEAJEN, SCARLAT STRUȚEANU, MARIO
VICCINI, AL. MARCU, LUCIAN BLAGA, GH. CARDAȘ, PAUL I. PAPADOPOL, A. POP MARTIAN, ARTUR ENAȘESCU,
EUGENIU SPERANȚIA, N. I. HERESCU, Z. SANDU, RUD. A. KNAPP, P. IGIROȘ ANU, I. FLOROIU,
N. N. TONITZA și PERPESSICIUS

An. XLII, Nr. 39.

26 Septembrie 1926.

Lei 5

DINICU GOLESCU

... Când iată, fără vești,
A și intrat în casă Dinicu din Golești'
Cu barba-i de cărbune și ochii lui de jar;
Pășise pragul vremii ca un ușor hotar.

— Boiere, drept la cuget și bun la Dumnezeu
Bine te văd aicea.

Și el îmi, spuse greu :
— Deși suntem cu inimi și cu moșii vecine,
An colindat Evropa și moartea, pân' la tine.
Să m'odihnese, mă lasă, de-atâtea țări și mări;
De nu's poet, în brâu-mi, port totuși călimări.

— Poet nu-i cel ce scrie, poet e cel ce-a mers,
E cel ceși lasă pasul să sune ca un vers
Pe drumuri pietruite și pe poteci de lut,
Voios că merge singur drept spre necunoscut ;
Pribeagul, ce pornește cu soarele de mână
Și bea, în palmă, cerul, plecat pe o fântână ;
Milogul care n'are în traistă nimic,
Doar foamea lui cea mare și un coltuc prea mic,
Șiși taie cu privirea, ca dintr'o jimblă bună,
Feli de câmp cu soare, sau miez de codru'n lună.
Poet e cel ce naște cu pasu-i universul.
Pe lângă-un drum-tovarăș, ce prețuește versul !
Și orice cale'i dragă de poți găsi în ea
In zori : o rază nouă — și seara : altă stea...

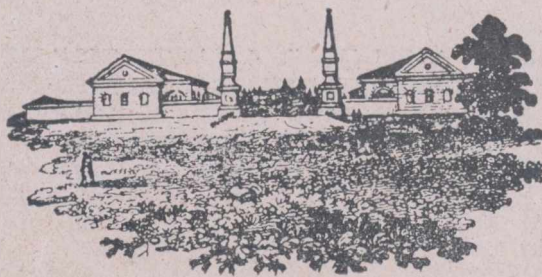
Golescule, tu care întâiul ai deschis
Ca un copil cămara Apusului de vis,
De ce nu pot culege cu inima ta nouă
Lumina dimineții ca un polei de rouă
Pe-orașele străine cu nume greu de spus,
Când iarăși diligența pornește spre apus —
De ce nu pot ca tine să intru la „Șenbrun“
— Fântâna cea frumoasă — cum zici, în graiu-ți bun
Pășind sfios nisipul greblatelor alei.
De portul tău exotic se minunau femei
Cu pălării de pașe și șaluri de mătase,
Râdeau cu ochii albaștri privind-te curioase,
Și la plecare fete nebune, în caretă
Iji asvârleau — ca pasări — volane din ratchetă,
Sau întrebau, în grupuri, mirate, cine ești —
Tu, le zâmbeai, cu gândul la parcul din Golești.

— Grăești — mi-e tare teamă — ca un stihuior
Nu te 'nțelege, iartă-l, bătrânul călător.
Mă întrerupse dânsul în chip „politefsit“
Și-am înțeles din vorba-i ce mult l-am plictisit.
Uitasem în avântu-mi că, Mare Logofăt,
Cu poezia nouă era cam îndărăt
Și, înghițindu-mi viersul de-acuma fără rost,
Priveam cum mă privește Goleșcu ca p'un prost.

— Eu Constantin, boierul cinstit dela Golești,
De-am străbătut întinsul cetăților crăiești,
N'am părăsit pământul iubit al țării mele
De dorul altui soare, de dragul altor stele.
Când am văzut nevoia și jalea dela noi,
Am fost în lumea largă să aflu gânduri noi,
Să-mi altoiesc un suflet rămas din vechiul Râm,
Sălbăticit de vremuri pe rodnicu-i țărâm.
N'am căutat, mă iartă, ca un poet nebun
Văzduhul și pământul în ochii mei s'adun —
De m'am purtat prin țara atâtor împărați,
E ca s'aduc în mine un suflet viu la frați.
Văzându-mi stângăcia a răs străinul tot,
Bațjocorindu-mi chipul greoi de fanariot —
Și de s'a strâns în juru-mi, pe piețe, ca la urs,
Ce-am învățat rămâne și răsul lor s'a scurs
Ca Argeșu'n zăvoaie cu apele lui mari.
Am adormit în pace la umbră de vlăstari
— Vlăstarii poartă umbra căzutului copac —
Ați isprăvit voi oare ce-am început să fac ?

Aveți e drept, Apusul întreg în pălărie ;
Ași vrea mai bine'n creer și 'n cugete să fie,
De ce ai vrut, urmașe, din groapa mea să vin
De ai nemțească haină, dar suflet bizantin ?
Pe mine de sta moda Fanarului, visam
Un suflet ca o floare ascunsă dup'un ram ;
Un suflet proaspăt, dornic de roade ca pământul.
Strămoșii-i dăruiră, cu legea lor, cuvântul ;
De mic îl botezară cu lacrimi și amar
Ca greu să cântărească pe-al cerului cântar ;
L'a îmbălsămat cu cimbru și flori de busuioc
Pământul țării mele, să-i fie de noroc,
In el câmpia, lunca și munții să se-ascunză ;
Ca un păstor ce zice doar codrului din frunză,
Cât îl atingi, un sunet fermecător să dea ;
Un suflet nou și totuș bătrân ca țara mea...

ION PILLAT

Mătăniile de aur

de ALOIS JIRASEK

voindu-se de la cimitirul din Veseli
urma lui singuratică, bătrânul La-
a adânc frământat de gânduri.
de gloată și plecase singur, in-
is. Multă vreme mulțimea înghe-
rămăsese înepenită în cimitir um-
locul de la biserică prea mică, ca
prindă toată până la zidul împrej-
r. Toți rămăseseră nemișcați printre
inte cufundați în atâta tăcere, că
putut auzi foile căzând pe șorțul
u pletele țărănilor pârliți de soare
baltă sau din vale.

a reveniți din surpriza pricinuită de
ta unui predicator străin (pe care
legase episcopia Iindrichiw Ibra-
incă mișcați de cuvintele misiona-
toți se pregăteau să părăsască ci-
l pe când Lafar străbătuse îmbul-
se furișase afară și mai înainte
lțimea eșită din biserică, să se fi
dit pe piață, el și era afară din

un om înalt și țeapăn, cu plete
cu fața slabă arsă de soare și spă-
ochii în fundul din capului. Deși îm-
de sărbătoare el, proprietarul u-
erme, purta o șapcă jerpelită, o
roasă și ghețe vechi și scâlciate.
sa era una din acele forme izo-
are, se văd, albe printre stejari li-
și câmpii la sud de Veseli dealun-
uziței al cărei curs șerpuit, tivit
și sânge de tufișuri și crengile co-
r, pare o panglică baltată.

ur mergea mai încovoiat ca de obi-
mai inte de cât în celelalte dumi-
ând își petrecuse dimineața înghe-
tă la biserică, cu capul plecat pe
le sale împreunate mari și osoase,
după ce se târâse în genuchi până
rele crucifix de lemn, îi sărutase
le de piatră, apoi stâlpul și își în-
e gâtul său uscat și bronzat ca să
oască buzele de picioarele celui
icat.

ă aceea, avea obiceiul să recite câ-
ugăciuni, să facă mărturie căci ne-
să citească nu avea carte de ru-
ni, sau avea obiceiul înainte de
ă să cânte cu vocea sa groasă și
tă ridicând ochii înfundați deasur-
ăroră sprâncenile groase se ridi-
a niște accente circumflexe.

cu părul alb auzise destule pre-
i viața sa.

și, nici una...
zând pe preotul acesta slab și pa-
fața, de ascet, cu ochii scânteetori
ând, din înălțimea tribunei ridica-
o un pom, grămada de credincioși,
țea încă înghețat de spaimă.

lica auzită îi pătrundea până în
și-l ardea.

Lafar i se păruse teribil. Auzea
courile și era ca aiurit. În timp ce
ntir cuvintele îi frământau sufletul,
nțise cuprins de frică, și această
il întovărășea.

jur împrejur, câmpia așezată își
ea ogoarele și livezile până la ori-
câmpuri, ogoare și livezi cărora
a le stînga colorile. Masa întune-
i dreaptă a pădurilor de pini, vâr-
reflexul lor liniștit suprafața cal-
bălților cenușii ca oțelul, intru-
ici colo peisagiul. În celelalte zile,
nu uita să arunce o privire asu-
goarelor, ca să vadă cum mergeau
le și dacă culturile promiteau. Era
un fermier cu muncile mai înaintate
t el, devenea gelos. Atunci se su-

păra pretinzând că la el totul mergea
rău : că servitorul său era leneș, și ser-
vitoarea la fel ; că nu se gândea de cât
să mănânce ; că toți îl furau, chiar și
erfana pe care societatea de asistență
din oraș i-o încredinșase ca să-l ajute la
treburi.

În ziua aceea el nu se mai gândea la
toate acestea ; nu mai privea nici ogoa-
rele. Din potrivă (și aceasta nu i se în-
tâmplase nici odată) i se părea că simte
viața peisagiului. Din el se ridica groa-
za ; ea urca din pădurile tăcute și triste
cari deja se întunecau la orizont din li-
vezile îngălbenind și din bălțile sumbre.
Privirea sa sălbatică nu îndrăsnea să se
așeze pe nimic. Fiindcă i se părea că
aude încă vocea pe care cu spaimă o au-
zise la cimitir vocea ceea care vorbise
de avariție, despre avari și despre chi-

ALOIS JIRASEK

nurile ceasului lor din urmă. Asemenea
aceluia pe care predicatorul îl văzuse
murind în mijlocul câmpiei.

Lafar și-l închipuia într-o fermă izo-
lată în mijlocul câmpiilor. Ce moarte
groaznică trimisese Dumnezeu ca pe-
deapsă, acelui avar care zărind pe fe-
reastră câmpiile negre de stăncuțe și
corbi, tremura de groază și striga cu o
voce îndurerată :

— Iați cum zboară de pe câmpii și vin
la mine. Uită-le ! Oh ! Nenorocire !

Un nor de păsări infernale se apropiau
văjâind. Camera era ca întunecată. Ele
loveau la geamuri ; le străbăteau. Ca-
mera era plină, această cameră din care
se ridicau strigăte :

— Uite îmi sfâșie pieptul...

Lafar închise ochii cu ploapele strînse
puternic și își iuți mersul. Peisagiul pus-
tiu și trist, sborul infernal al corbilor,
totul se topise dar, întunecimile colorate
a ochilor săi închiși, fața palidă a pre-
dicatorului și privirea sa îi apărură mai
clare. Făcu o sforțare ca să deschidă
ploapele. Era singur pe cărare, dar colo
la dreapta sus în aer...

Un stol numeros de berze, în drum
spre sud, cobora către livezile cari mărgi-
nise pădurile, aproape de balta pe ju-
mătate întunecată de trestii dese.

Dintr'un sbor în spirală, sute și sute

de păsări, ca un nor alb, se coborau și
veneau să se așeze pe copacii pădurii și
pe pășuni aproape de baltă. Obosite de
drumul lor lung se lăsau jos fără sgo-
mot, fără strigăte, și totul isbucnea în
strălucire de albeața lor.

Bătrânul Lafar le contempla. I se păru
prevestire norocoasă că în loc de corbi
vedea aceste păsări albe. Spaima se mai
ușură ; era să uite. Dar, cum depăși a-
cest nor alb, gândurile negre îi reveniră.
Auzi iarăși vocea care anunțase ca o a-
menințare, pedeapsa care așteaptă pe a-
vari această moarte groaznică ca a ace-
lui avar, căruia corbi își sfâșiaseră piep-
tul, trimțându-i sufletul în iad ; ca a
acelui conte avar care pe patul de moar-
te, văzuse sosind călare pe cai mur-
negri înfiorători cari purtau paloșe
pitoare ; oprind caii la pragul casei sa,
negrii aceștia năvăliseră în odaia în care
contele striga, făcând prea târziu auz
la Dumnezeu.

Fără să bage de seamă, Lafar depășis-
primele case de pe stânga de lângă râu
într-atâta amintirea predicii pătrunsese
de puternic și violent în spiritul său. Era
ca un cui pe care i l'ar fi înfipt cineva
în cap.

Ce agonie ! Ce moarte ! Și iadul, cu
chinurile lui vecinice !

Ca să fie smuls din visarea sa, fu ne-
voie de Matei Sosna, sdravănul Matei
Sosna, fostul soldat cu pantalonii săi ro-
șii și pălăria lui deformată, fără borduri,
dar împodobită cu o pană. Sosna acesta
servise odinioară în armatele suedeze.
Azi cutreera țara, trândăvind prin căr-
ciumi. Fuma uncori ierburi ciudate, din-
tr-o pipă din care scotea rotocoale de
fum. Ce mai vorbă, nu era un creștin de
treabă, și în fața căruia toată lumea tre-
mura.

Bătrânul Lafar avea obiceiul să go-
nească de la ușa sa cerșetori care se a-
venturau uneori până acolo. Cât despre
Sosna, nu era lăsat să pșească nici pra-
gul porții. Sosna se supăra sau îl amen-
ința. În ziua aceea, vagabondul cu fața
umflată, cu ochii de un albastru deschis
sub sprâncene negre cu mustața neagră
și plină de mărăcini, înaintând cu bățul
în mână spre Lafar, se mulțumi să rân-
jească, zicând că a avut noroc că nu l'a
găsit pe Lafar acasă. Zicând acestuia
mângâiasă desaga umflată pe care o pur-
ta dupe gât. Pe urmă trecuse fără să dea
vre-o atenție cererilor stăruitoare ale
lui Lafar, care îl întreba furios ce ducea
acolo, ce i se dăduse la fermă și cine îi
dăduse. Apoi, când Sosna nu-i mai auzi
vocea și nici sunetul pașilor se întoarse,
privi la bătrânul avar care se grăbea
plin de nerăbdare ca să știe de ce fusese
furat. Iar cerșetorul râdea fiindcă îl fă-
cuse să fugă.

Ferma lui Lafar era depărtată de go-
sca. Era absolut izolată, fără nici un ve-
cin în împrejurimi. În fața ei se întindea
un câmp, iar pe celelalte trei laturi li-
vezi sau se înălțau stejari singurateci.
Casa de locuit, șopronul în față, mănjițe
cu humă, îngrăditura de stâlpi (întrerup-
tă de o poartă grea făcută din scânduri de
stejar) care le lega una de alta, și ham-
barul așezat în fundul unei ograde, toa-
te erau de lemn, cu stâlpi tari de stejar
și toate clădirile erau acoperite cu șin-
trilă, pe vârful cărora urechelnița înflo-
rea din belșug.

Deasupra hambarului, o roată plină
cu bețe, rămurele, iarbă, trestie și penc,
și arăta silueta, tot așa cum se profilau
în negru pe ofășie de cer cenușiu cape-
tele de cal grosolan cioplite în lemn cu
care se împodobeau streășinele de scân-
duri rânduite la fiecare extremitate a a-
coperișului neregulat.

Rapsodia clipelor

(Hexametri)

In întinericul calm, plin de volubilă vervă
 Ce rapsodii de metal scandează ceasornicu 'n noapte :...
 Clipele care-au domnit, potentate, peste cosmice 'ntinderi,
 El și le-arată murind, reci, mizerabile, goale.
 Iață-le 'n zăle și coif, cu scut și cu paloș de aur,
 Aprig purtate pe caii sălbateci ce suflă jăratec ;
 Oaste de regi viforoși, oarbă de glorie rapide
 Trece năvalnic în șir galopând către moarte.
 Fiește care-a promis, decis-a, comis-a, ucis-a,
 Fiește care-a urnit șgomotos, așteptări seculare,
 Fiește care a înfipt granit în dedalul istoric,
 Insiși destinului vrând îndărătnic să-i tulbure scrisa.
 Una pe alta se alungă pe puntea ce spânzură 'n aer,
 Sulita celei din urmă străpunge pe cea din 'nainte.
 Groaznic pe sulii de sânge întregul cortegiu se 'nșiră.
 Și 'n neînțâș de veci se scufundă cu ultime gesturi,
 Vasta genune le 'nghite în maestatea Tăcerii.
 Cât de asemenea mor... ce felurit străluciră !
 Urmă de serum uniforme găsește amintirea când trece.

In întinericul calm scandează ceasornicul versuri.

EUGENIU SPERANȚIA

In spatele coroanelor de frunze ale stejarilor, cerul de culoare cenușie devenise roșiatic. De cealaltă parte a râului, pădurile se întuneceau : obscuritatea se îngroșa în desișul arbuștilor de pe maluri, ca și sub aninii și stejarii peninsulei care o formează cotul râului.

Așezată pe o rădăcină care iese din pământ, o fetiță cu părul blond, cu ochii marecinti în orbite, stătea sub cel mai mare dintre stejari, al cărui trunchi era cocoșat de numeroase umflături. Copilul era încălțat cu galenți și un sac aspru îi acoperea umerii. Alături de ea stăteau grămadă scoici din acelea pe care ciorile le lasă să cadă din sbor după ce le pescuiesc în râu, și pe care toată după amiaza ea le strânsese de pe mal sau de sub stejari.

Vacile nu mai pășteau. Una din ele chiar se culcase. Singurele oițe pășteau încă iarbă, sau rontăiau ghinda căzută. În vremea aceasta imaginația pastoriței galopa. Oh, dacă ar putea ea să aprindă focul : dacă bătrâna Dura i-ar da puțin jăratec, dar aceea se teme prea mult de fermier ! Ah ! dacă ar fi spus ea lui Sosna, acela cu siguranță îi aprindea focul. Cu ochii fixi, ea credea că vede deja strălucirea tremurătoare a flăcărilor cuprinzând trunchiul stejarilor și un fum alb urcând spre creștetul lor ; ea se apropia de foc, întindea mâinile, se încălzea...

Dar, cum își întorsese privirea, totul se stinse. Seara cădea tot mai mult. Ea ajută să-și urmeze visarea... Pastorița ar fi dorit ca un căprior trecând apa să se apropie ușor ca odinioară într-o seară și să mănânce ghindă sau să se culce lângă ea. Bătrâna Dura nu pretinde că uneori, căpriorii vin chiar de se culcă la poarta fermelor ?

Pe un stejar vecin, un porumbel sălbatec a scos ultimul său uguiu. Crepusculul s'a stins în spatele stejarilor.

E târziu. Dece n'o chiamă bătrâna Dura ? Turma a încetat păscutul, și e frig. Copilul și-a strâns picioarele sub rochiță și a lipit mai tare sacul pe ea. Ce face oare bătrâna ? Trebuie că a dormit peste rufe.

Și iață că imaginația răpește copilița

înapoi spre trecut. Se revede acasă la ea, color în oraș, la aceeași oră, alături de mama sa moartă, ea stătea lângă vatră, privind focul unde se încălzea oala pe care mama sa o lua ca să umple castrolul de supă. Se înălța un fum, un nor de vapori care învălnia în aburii săi strălucirea butucilor, și supra răspânda miros plăcut. Apoi se așezau amândouă dinaintea vetrei și mama... Ah ! aceea scumpă mamă...

Ca și cum, pe neașteptate s'ar fi găsit în fața unui urs, măștorita tresări bruscă, frica îi moleși picioarele. Asta fiindcă, în umbra stejarilor, o formă întunecată, puțin încovoiață, se apropia și cu o voce neplăcută striga :

— Ei, Suzano, spurcăciune, așa păzești vitele, trândăvie ? Oile s'au imprăștiat, și tu, leneso, numai ca să trândăvești...

Slab bătrânul Lafar stătea în fața ei. Inspectase deja toată ferma. Întrebare pe bătrâna Dura (servitorul fugise cu o săptămână mai înainte) ca să afle pentru ce venise Sosna. Dar bătrâna servitoare, cam surdă, răspunde că nu se întâmplase nimic... că ea se închisese în casă, că Sosna nici la poartă nu bătuse, că se mulțumise să treacă venind dincolo, pe lângă râu. Dar, cu ochii iscoditori, bătrânul Lafar, cercetase imediat toată ferma, scotocind pretuindeni ; numărase orătâniile, apoi s'a dus s'o întrebe pe Suzana ce făcuse Sosna. Aflând că se opriese lângă ea, Lafar o iscodi ca un judecător de instrucție. Voia să știe tot ce făcuse vagabondul, dacă se atinsese de vite, pretinzând că individul acela era în stare să facă fermece.

Frica făcu pe copilă să bâlbâie.

— Ce vrea ? Ce vrea dela tine ? insistă bătrânul apropiindu-se tot mai mult.

— Nimic... M'a întrebat numai... dacă... mi-era...

— Dacă îți era ce ? Haide, spune.

Ea șovăi. Aplecat deasupra ei, bătrânul o silea să vorbească, și auzi, slab, ca suflul termurător :

— Dacă mi-era foame.

— Și tu ce i-ai răspuns ? Că îți-e foame firește, tu ești nesățioasă, niciodată n'ai mâncat destul.

El se aplecase mai mult, atât de jos, părul îi cădea pe tâmpile și obraji, copilul putea să-i vadă ochii de furios.

— Și el îți-a spus că-i era foame, ca să-i dai ceva, vre-o găină sau un pui ?

— Nu, răspunde repede cobila, do să evite bănuelile și muștrările ; e vrea de mâncare. Avea pâine în de lui, și mi-a dat și mie...

Surpriza făcu pe bătrân să se ridice.

— El, Sosna ? rânji, necăjit. Ție ? unde-i pâinea ?

— Am mâncat-o.

— Zău ? Ei da, numai decât, tu nesățioasă. Atunci nu mai îți-e foame nu mai ai nevoie de cină.

Porunci copilei să aducă vitele acasă. Ea se sculă bruscă. Pentru o clipă, nu gândea deloc la cină. Frica și dorința de a scăpa de prezenta fermierului făcuseră să se grăbească. Dar când încercă să se întinse într-un colț al curții, simțea în piept o greutate și o rădăcină de sfeclă încălzită. Azi nu i se dăde nimic. Când adusesse turma acasă, simțea infometată ca un lup ; acumă mea o făcea să casce.

Porumbelul sălbatec tăcuse, beca la fel : borecăitul moscului a cărui răgusită fusese auzită în ajun în iermei, plecaseră pentru un drum lung. Cuibul berzei se golise.

Cei care îl ocuroau îl nărăsiseră și amiază ca să se alinaască la stolul mare, întrerupându-și pribegia pe acolo.

Umbra cuprinsese rădăcina stejarului jurul fermei izolate a lui Lafar lueta neagră și imobilă a crângilor te se desprindea pe orizont. O slabă miniță roșiatică anăru la una din ferme, apoi la o alta și la urmă se stă. Bătrânul Lafar eși din casă fără lumina. Era îmbrăcat cu un fel de zeghe arie, încălțat cu galenți. Imbrățișată privirea curtea tăcută și întunecată, deodată aplecând capul la stânga, și cu urechea.

Ce auzea, ea venind dintr-un colț, Cineva plângea... în coșar și ușa întredeschisă.

Se descălță și luând galenții în mână, încovoiaț, înaintă pe vârful picioarelor alunecând ca o pisică. Căldura viteză mirosul bălegarului îl înăbuzi o clipă, când se apleca în întinericul stău de unde se ridicau vaietele dureri ale unui copil.

— Ce ai de plângeră ? întrebă el cu voce cicălitoare.

Plânsetele încetară imediat. Tăc stăpâni, turburată curând de suspine năbușite.

— Ce ai ?... N'auzi ?... și pentru ce lăsat ușa deschisă ?

Suzana articulă, în mijlocul suspinului, pe care nu putea să le potolească :

— Mi-e... mi-e frică... și... Nu îndrăzneam să spună că îi era foame.

— Ți-e frică ?... Și de ce ?

Vocă tăioasă și mănioasă, ea se sculă. Lafar aruncă înapoi o privire coasă, apoi, punând mâna pe ușa, deschise spunând cu un aer supărat :

— Haide dormi... Altfel cine te poate smulge de acolo, mâine dimineață.

Lafar nu dormea niciodată liniștit și noapte fără odihnă, îl îmboldeau jile și temerile.

Iar azi, predica aceea...

Nimic nu putea să steargă din suflet său impresiunea lăsată de groaznicile amenințările cuvinte ale aceluia...

DAIMONION

de LUCIAN BLAGA

XI. PAIANJENUL ROMANTIC

noțiunea matematicii e noțiunea științei în genere... În muzică ea e revelație. Orice plăcere e muzicală, prin urmare matematică. Cea mai înaltă viață matematică. Viața zeilor e matematică. Matematica pură e religie. La matematică ajungi numai prin teofanie. Matematicianii sunt singurii fericiți. Matematicianul știe totul. Sau ar putea, dacă ar avea o carte de matematică în vâlvă și n-o citește ca un cuvânt al D-zeu, acela n-o înțelege... Acestea sunt aforisme oricâte le rușăm din înalt pe care cel mai interiorizat din romantici, Novalis, l-a închinat într-o formă de lucid extaz matematicii în „Fragmentele” sale. Nu fiindcă am vrea să scriem ceva despre matematică, ci fiindcă simțeam acestea, cu lucruri de nu știu ce și scumpe furate de pe vre-un altar sinic, sunt extrem de caracteristice pentru felul „romantic” de a privi lucrurile. Vedeți: matematica e pentru noi o știință între multe altele, poate neclintită decât surorile ei inegale virtuți și vicii, un fel de stea polară în jurul căreia se întorc zodiile celorlalte, totuși o știință și nimic mai mult. Pentru Novalis ea e: muzică, plăcere, cea mai înaltă viață, teofanie, fericiție. Romanticului i-ajunge o depărtată viață sau corespondență între două lumi spirituale sau realități palpabile planul materiei, de altfel cu totul diferite, pentru ca acestea, în imaginația sa, să se topească în același amalgam până la desăvârșită identificare. Romanticul înclină spre cofundarea domeniilor, prin însuși stilul său de gândire, și e exagerat sintetic. Poezia e pentru romantic—filozofie, filozofia e pentru el

—poezie. Plantele sunt pentru el—spirite, spiritele—planete. Universul prin detinție romantică șterge hotarele izolatoare dintre lucruri și profită de orice vagă asemănare pentru a determina impropriu o realitate oarecare înzestrată în sine cu o etichetă ce nu îngăduie circumscrieri. Clasicii aveau pasiunea seacă, ce se complăce în lumina zilei, a delimitărilor logice, ei deosebeau și precisau; religia era religie, matematica era matematică. Romanticul, crescut la umbră noaptea, îi place să sară gardurile severe, pe care cu o feroasă grijă și dintr-un incoruptibil spirit gospodăresc clasicul le radică între lucruri. În firească conformitate cu acest fel de a fi și de a gândi, romanticul simpatizează mai presus de orice cu acele realități sau creații cărora confuzia documentelor și interererența undelor alcătuitoare, le sunt inerente. Ei nu iubesc nici ziua, nici noaptea, ci amurgul; ei nu iubesc nici spumii, nici crezările, ci reveria. Dintre genurile literare ei se înclină mai ales în acelea în care se face și poezie și filozofie și profetie. Dintre științe ei sînt la cele de limită, unde se poate mult și pitoresc filozofia și în care se poate farmaceutic doza și puțin magnetism cu multă magie. Dintre sistemele de filozofie ei iubesc pe aceia cari poetizează în perspectivă fără de margini a celui mai mult universal sau îl antropomorfizează mai stăruior.

Romanticul înclină caotic spre un universalism pe care l-am numi de alchimie, spre un tot în care fragmentele se pot substitui cu prietenească reciprocitate. „Un om cu adevărat liber și cultivat ar trebui să se știe să se dispună după plac filozofic sau filologic, critic sau poetic, is-

toric sau retoric, antic sau modern, după voie cum acordezi un instrument, oricând și în orice grad”. (Fr. Schlegel, fragmente, Insel Brucherei, pag. 14). În găoacea acestei observații a lui Fr. Schlegel vibrează tot idealul cultural al romanticilor. Ce deparie suntem de idealul lui Goethe: în limitare se arată maestrul! (Totuși Goethe e unul din cei mai universal oameni, în privința aceasta numai Lionardo mai poate fi asemănat cu el. Dar universalismul său e de organizare succesivă, deci de limitare, a diverselor domenii în cari se manifestă). În deobște orice timp definește „genul” în sensul idealului cultural, căruia cu mai multă sau mai puțină conștință, i se închină. Astfel și romantismul: pentru el genul e omul universal par excellence. Fr. Schlegel spune: „orice om complet are un geniu” (ibid. pag. 39) și „orice geniu e universal”. Oricât de simplă ar părea teza aceasta despre universalitatea genului, riscăm să n-o înțelegem „romantic” dacă n-o aducem în legătură directă cu concepția lor despre jocul puterilor sufletești, cari s’ar putea substitui una alteia și cari pătrund alchimic una pe alta. Romanticilor le convine să vadă genul așezat în acel punct în plină vibrație, unde se întretaie toate diagonalele spiritului și de unde poate porni ca paianjenul pe oricare din razele rețelei sale. Dacă privești paianjenul central din capul periferic al unei raze, și se pare că stă la pândă pentru acest singur drum. Și așa cu toate razele. La fel genul „universal” al romanticilor devine orice identificându-se printr’un salt cu unul din punctele periferice ale rețelei sale. Pentru unul genul e virtutea desăvârșită.

Pentru altul genul e poetic în orice domeniu s’ar manifesta. Pentru unul genul e matematică. Pentru altul intuiție intelectuală. Dacă desprinzi concluzia din acest concurs sprinten și grotesc de definiții ajungi la rezultatul că pentru romantici genul e posibilitatea de a fi cu oarecare joc și autoironie oricât. Din tinda acestei umbroase generalități putem pătrunde și în înțelesul ce l-a închis Novalis în camera cu chei pierdute a cunoscutei cimilituri: „Orice persoană care e alcătuită din mai multe persoane, e o persoană la puterea a doua, sau un geniu” (Novalis, fragmente, pag. 58. Insel Brucherei).

Se pare deci că concepția despre geniu s’a schimbat binișor dela Kant până la romantici. Kant îl voia simplu isvor de artă și nimic altceva. Romanticii văd genul exclusiv într-o jucăușă și paradoxală universalitate. Goethe e tocmai la mijloc: genul pentru el se poate manifesta în orice domeniu spiritual sau practic, dar nu se va manifesta desăvârșit, decât în limitare. Universalismul lui Goethe nu e de confuzie alchimică, ci de diferențiere organică.

LUCIAN BLAGA

did predicator, despre care se spune că trăiește ca un sfânt. Lafar de obicei ora aceea, se închidea în camera vechituri ca să se bucure de idola. În seara aceea, ar fi voit să se ducă din nou acolo; aprinsese chiar lumina, dar, când ajunsese în prag, i se părea că aude vocea dela cimitir: „Poftă ur, înseamnă pierzanie. Ți-ai vâns sufletul”. Prins de spaimă Lafar eșise afară din d de idolul său. Se dusese la spatele ei și de acolo, prin livadă, ajunseser la stejarii cari făceau parte din pietatea sa și din cari, din când în când, se auzia vreunul mai gros, folosind rădăcinile pentru încălzit și când restul pe preț bun. Într-o ștejarie această, domnea o umbră și era umed și răcoare. Mai departe, într-un colț, sub copacii, era un trunchi. Totul era tăcut. Bătrânul respira acolo mai bine decât în orice altă parte. Mergea încet, încovoiat de spate, și se așeză pe piept, reșpietând un Pater... După ce a rășpiet de spus o Ave Maria când la un stejar enorm ale cărui crângi

joase se aplecau până în pământul acoperit cu iarba.

Lafar se opri lângă ușriașul acesta la marginea unei gropi întunecate. Acolo se înălța odinioară un alt stejar, mai lăptos decât cel rămas în picioare și al cărui trunchi, galben de licheni, avea proporții enorme. Lafar poruncise doborârea lui cu câțiva ani înainte. Ce rădăcini puternice avea, întinse, nesfârșite! Cât erau de încurcate!

Lafar muncind singur, trebuise să dea multe lovituri de cazma și de secură, până să scoată rădăcinile (ridicase de acolo trei căruțe) trebuise să sapă o groapă atât de adâncă că dispărea în ea cu totul. Și cu toate acestea, ținut legat de pământ de rădăcina principală și de lăstarele sale, copacul de mai multe ori secular rămăsese în picioare. Trebuise o vijelie care clătina trunchiul, ca să poată fi smulse rădăcinile din pământul care se lipea la loc... Vijelia aceasta care scotea un murmur necăjit dela stejarii din prejur și și rășpira iarba doborâtă ușașul...

(urmează în numărul viitor)

trad. de I. FLOROIU

Intr'o noapte, pe lună...*)

de SANDU TELEAJEN

„In cotul dela Piscul-Urlii, popa Zamfir își potoli fugarii. Prin spărturi de pădure, luna lumina drumul ca ziua. Opri și trecu hăturile, vlăjganului :

— Ține Stavăre... Să-mi fac o țigară.

In jurul lor doar pustiul tăcut al nopții, mărit de clocotul apei din stânga. Intr'un lățiș spre Poiana-Vulpii, răbufni prelung un țipăt de huluirez. Popa, trecu tabacherea lui Stavăr, scăpără și-și aprinse țigara. Dela hanul lui vărul său Iorgu, nu scosese tot drumul un cuvânt. Stavăr, dându-i înapoi tabacherea, mormăi :

— Zii, se lasă greu... boer Iorgu! Hm!...

— Da. N'are bani... Poliți, nu iscălește decăt pentru el... Așa mi-a retezat-o. Dar știi, scurt !

— Am înțeles de cum te-am văzut biciuind caii și-apucând spre munte... E-e, acu' ce-i facem ?

— Iăsăm să răsufle și gonim iar. Avem noroc cu luna. Dezgropăm, luăm tot și 'ndărăt spre Câmpu-Lung. Să mi se facă ziua în curtea prefectului...

— Dacă ne-mprumuta... boerul, acum coboram mușcelele. Nu băteam drumul asta, ca nebunii. Da-l plătesc eu pe vărul Iorgu, chiar mâine noapte când trec „șanțul”. Li rup două sute de oi, să-l arz la inimă!...

Frate-său îl prinse de piept și-i vorbi peruncitor :

— De loc ! Să te-astâmperi. m'auzi ? Treci „șanțul” cu mâinile 'n buzunar și te dai la fund prin secuime.

— Bine ! Cum zici !

După alt ceas de drum, ajung la cantonul pusti de sub Colții-Neagului. Aci, cîrmesc din șosea pe drumul noroios, rămas din vechi pentru scos blăniile și buștenii de fag spre fierăstraile din luncă. Trag poștalionul într'un țare cu porțile căzute, dezhamă și-aruncă hăturile-n ladă. Cotrobăiese în fân, scot două carabine scurte ungurești și două cuțite. Incearcă frânele, se-azvârli pe cai, dau pinteni și se-afundă pe drumul buștenilor, în desiș.

Abur rece de pădure adormită, în față, singurătate și vuet de ape din ce în ce mai stins, în spate...

Au urcat un piept și-acum drumul șerpuște de-a coasta printr'un luminiș. Caii poticnesc prin gropi și strănută des. Lum cald le ese din spinării și din boturile umede. Stavăr începe vorba.

— Zii, de-abia mă făcuși scăpat, hai ?

— Da... Cât p'aci să nu se poată... Acum îmi pare rău că nu te-am lăsat. Să-ți fi putrezit ciolanele 'n ocnă.

— Zău?... Fără tine nu mă dam popo !

— Mă !

— Nu te supăra, da'... așa-i.

— Ba mă supăr c'ați fost mămăligi... Ai căzut în laț, tu Stavăr, pentru-o muere.

— Dumnezeu ei de cătea!... Mi-a pus busuioac în fiertură, popo... De șase luni, parcă nu mai sunt om, Trei zile dacă n'o văz, îmi arde ficiații !

— Să te arză buba oii!... Vită 'ncălțată!

— Oi fi eu vită popo... Da'... s'o vezi, mi' că-ți lingi și tu degetele. Ascultă-mă pă mine. Două bărbați a băgat în pământ. Are coadili ca păcura și dinții cum e laptele. Când râde, îi tremură sânii și face două părăluțe 'n obraji că 'nebunești!... lei foc și tu popo, numai s'o vezi.

— Să vă ia dracu'!... Din iubitu' vostru, umblu eu de trei zile cu limba scoasă. Și

la aprinderea mea de piept, asta-i moarte. Poci cădea-n drum, aici, lângă tine...

— Doar n'a fi dracu-al dracului ! Scui-pă-ți în sân ! De-acum încolo, suma aproape ne-am făcut-o. Subt „brad”, trebuie c'avem opt mii de „cocoși”, dacă nu mai bine și zece oca de argint. Eu, în primăvară îmi ridic muerea din Provița și-mi fac casă „dincolo” la Zărnești. M'am și dat în vorbă pentru loc cu'n sas. Acolo mă cred toți geambaș mare și om cinstit. Mă las de hoție. Pe boer Iorgu numai să-l plătesc de boala ce ne făcși și pă urmă, să-l pici cu ceară-n ochi p'al de-o mai fura...

Frate-său, râde-n barbă și-l întrebă căinos :

— Ții jurământ ?

Stavăr se nită la el chiorăș apoi gălgăe 'n răs :

— Hă-hă!... L'ași ține dacă nu mi-ași ști mâna făcută „pe luat”... Nărav prost.

Înțepat de-un gând nou, glasul lui dogit de rachi și maborec ungurească, mărâi spart o altă întrebare.

— Se lasă greu căpitanul, hai ?

— Cum ți-am spus.

— Fără cinci sute de „cocoși” în palmă nimic, tăiam sare.

— Tăiai.

— Vanghelia mă-si de galonat!... Tare-ași vrea să-mi pice și-asta la un loc bun. Să-l ții numai două zile cu pește sărat, fără apă, cum ne ținu pe noi Majurul din Măgureni.

— Fiindcă fost om de înțeles ?

— Ba fiindcă cerut atâtea bani... Prefectului cât o să duci pentru... ceialți ?

— Tot cinci sute. Cu el, m'am învoit repede. Ne cunoaștem de mult.

— Hm!... Asta a lăsat-o mai ieftin... Iaca și semnul !

Trăznit în plin trunchi de cine știe câți ani, un fag bătrân ridică spre stele în loc de vârf, un gât de țândări înegrite de ploii și zăpezi...

Cei doi descălecă, prind caii de căpestre și iau în piept un cot de piatră prin întunericul pădurii până 'ntr'o poiană. Aci, paznic al singurătății, un brad uriaș își sună cetina și clopoștii uscați în bătaia lunii...

— Ține-mi calul.

— Repede Stavăre.

Dela o teșitură făcută 'n coaje cu rul, Stavăr înnumără zece lungimi o țit apoi dă cu șchioapa de treizeci o în linia fagului trăznit.

— Lespedea-i la loc, cum o știm

— Dă-o d'adura și sapă.

Cuțitul lui Stavăr trage un cere la jurul urmei lăsată de lespedea ar și mușcă lacom din pământul pietri câteva ori scapără-n bolovani. Hoții oprește, își șterge nădușcala cu mâinii și-și mestecă furia în câte-o ratură aspră.

— Candela bisericii... cui știm doi, vere Iorguțule ! Iți pleznea dacă ne făcea un bine...

Câtva timp, popa Zamfir Drugă îi în să-și tot scuie greul săpatului. S'a mat înire cai cu mâinile cruce și ce pământ. Il ard tâmplele și-și înmoie limba mereu, buzele uscate. Un cer ghiață păru că-i învălue spinarea ștele. Se scutură și tuși înfundat de ori... Caii și-au înfrățit boturile ce a somn.

— Zor, zor că ne-apuca ziua !

Când a săpat cât o lungime de Stavăr se sprijină 'ntr'un genunchi ge din groapă un capac de cazan r. Apoi vâra amândouă brațele, își dează mușchii și scoate comoara...

O pereche de desagi mocănești din păr de cal, umflați doldora cu de aur și fișicuri din piese a câte lei. Rodul vitelor furate ani întreg hotarul a trei județe, partea lui popii Drugă.

— Pune capacul, astupă la loc și ge-mă din urmă.

— Bine !

După ce cumpănește desagi pe-t popa, face o cruce cu fața spre r și își ia carabina subțioară, îndeamă de frâne și-o tae la vale prin p murmurând :

— Doamne-ajută !

Luna, parcă s'a oprit în crucile hului, gură de cișmea din care curg. Sub lumina ei, pădurea și adoarmă nou, singurătatea ruptă din nepăit veacurilor...

SANDU TELEAJEN

Fragment din romanul în lucru
„Umbră și Vis“

LEȚIȚIA AL. STAMATIAD : PEISAJ

Albo notanda lapillo

Îți mai aduci aminte potecile albe de munte
pe care-am mers amândoi cu dimineața violetă pe frunte?
când ziua ne mirua cu uleiul de lumină al zorilor,
când revărsam vinul tare al gândului prin urcioarele florilor,
când sorbeam, pe cer, cei din urmă stropi de lapte din șistarul stelilor,
și cântam, cu sufletul, melodii pe violoncelele vâlcelelor..

Fe coaste, semănați în iarță ca niște ciu perci, pășteau mioare;
de-alungul drumului, frunzele de mesteacă — mii de inimioare —
tremurau, pentru că treceai tu, ca o fantasmă, sub cer de cicoare.

Potecile de calcar îți înfloreau luminoase sub pași;
stâncile semănau ca niște haiduci uriași,
care scoteau — prin luminișuri — capete săpunite cu nori de spumă,
să rădă spre tine cu obraji roșii, de humă.

Ciute setoase,
coborâte la Jiu să s'adape, fugeau spe rioase,
sburând peste râpe — ca niște umbe care — aruncau în noi cu pietre, —
și ducând, în boturi umede, câte un pai luminos de rază;
soarele-și căuta pe coaste vetre,
pentru cuptoarele care-aveau să ardă 'n amiază.

Mâinile tale, de frica munților înalți și-a gândurilor adânci,
se făcuseră mici în mâinile mele. —
de par'că s'ar fi ghemuit două rândunele,
căzute — cu răsuflarea tăiată — din vârf de stânci.

Inima pădurilor s'auzea... ca din depărtare o vâslă.
In preajma schitului, care-și umplea cu mierea, soarelui ca pe un fagur, chiliile
un pustnic bătrân păzea pui de găină — jucării galbene de păslă —
cu gravitatea cu care-și făcea și liturghia iile;
când te-au văzut albă ca o zână și bună ca un gândac de lumină,
puii s'au repezit la tine să te mănânce ca pe-o găză blajină;
dar o bână de pai i-a răsturnat unul peste altul, ușor,
lângă picioarele tale mici, — surorile lor.

În altarul salciei pletoase, sufletele noastre-au îngenunchiat,
iar ochii umezi ni s'au căutat în umbră și s'au mângâiat
— ca doi porumbei friguroși,
ce-au fost rătăciți, și din nou s'au găsit
de mângâere și de cuiburi setoși.

Ca un preot cărunt și strâmb — mai strâmb ca monahul din schit —
salcia ne-a miruit frunțile c'o stebă de frunze, plină de rouă,
și ne-a dat să gustăm — din trupul iubirii — anafură nouă.

Din volumul Pietre de hotar, sub tipar.

A. POP MARTIAN

Inscripție

pentru cartea cu lumină

Pe foile cărții am scris cu lumină,
Căci soarele scrie cu aur pe ape,
Pe geamul prieten, pe frunze, pe pleoape,
Căci struguri de-aramă lucesc pe colină.
Căci vreascuri de rază trazesub picioare
Căci buze de miere prelung se îmbină...
De-aceia în carte am scris cu lumină
Și'n piept voi aprinde un clopot de soare.

N. I. HERESCU

Considerațiuni asupra catharsis-ului aristotelic

Credință

V

Freud arătase, după cum am văzut, că vegetația psihică subconștientă este un caz de reversiune, sau de regresie spre primitivismul depărtat al sufletului omenesc din faza sa de copilărie ancestrală, și, că delirurile nevrozatorilor, visurile, ca și sublimarea artistică constituie un fel de extirpare lentă și continuă a acestei vegetații psihice prin descărcări derivate.

Și deși închină o carte întregă (*Totem et Tabou*, tr. fr. Paris 1924) pentru studiul primitivului, ca structură psihică, preocuparea lui Freud se îndreaptă mai ales spre fobia incestului în mentalitatea primitivului, fobie păstrată și în mentalitatea omului evoluat.

Ceeace l-a izbit cu deosebire pe Freud, glosând mai ales cercetările antropologilor etnografilor și sociologilor englezi, care la rândul lor se reazămă pe înțormăriunile culese de la călătorii și misionarii vizitatori ai triburilor sălbatice, este exogamia, care ar fi, după cum vom vedea imediat, o prescripție totemică ce se slujește de imperativul tabu-ului.

Să lămurim acești termeni astăzi atât de uzuali în discutarea problemei ce înfățișează structura psihică și socială a popoarelor primitive.

Tabul-ul ar însemna, prohibirea impușă pe calea obiceiului de a nu atinge anumite obiecte, exprimându-se prin aceeași frica inspirată de aceste existențe. Totemul ar fi sistemul, care la popoarele primitive înlocuește religia, alcătuiind principiile unei rudimentare organizații sociale. Sistemul acesta, constituie la bază o relațiune între omul primitiv și un animal sau o plantă așa zisă totemică. Totemul tribal (al clanului primitiv) este venerat de un grup de bărbați și de femei, care poartă numele său, se consideră drept descendenții unui străbun comun și sunt strâns legați unii de alții prin datorii comune și prin credința în totemul lor comun.

Exogamia ar fi prohibirea membrilor dintr'un totem de a lua în căsătorie membrii de sex opus, recunoscând același totem.

Fobia incestului este explicată de Freud sprijinindu-se pe o ipoteză a lui Darwin, după care promiscuitatea sexuală era imposibilă în hoardele primitive, grație geloziei bărbatului ajuns adult ce îndepărta pe toți ceilalți candidați la acuplarea genezică. Bărbatul cel mai puternic devenea astfel stăpân pe situație. Spre a-și asigura exclusivitatea explorării și a exploatării sexualității opuse din hoarda sa, șeful hoardei întrefinea în tribul său spaima continuă de a nu cădea cineva dintre ai săi în păcatul incestului, mai ales că o astfel de posibilitate nu era exclusă. Nu trebuie să uităm, zice Freud, că acuplarea genezică era prohibită numai în linie colaterală nu și în cea descendentă directă care dă ceia ce Freud numește complexul lui Oedip.

Freud se angajează pe această cale, spre a ajunge să demonstreze analogia între primitiv și nevrotizat, arătând, că nevrotizatul este un frate primitiv cu impulsia sexuală alungată de practica totemică și, care a ajuns astăzi la o derivare morbidă.

Intr'adevăr spre a-și susține punctul de vedere, Freud se referă și la o lucrare a lui Robertson Smith (*Religion of the Semites*), unde ni se spune, că la primitivi există un banchet, ritual la care după sacrificiul către ființa divină iau

parte membrii elanului sau ai tribului potrivit cu legea că numai membrii elanului pot mânca în comun. Sacrificiul este conceput la primitivi ca un dar făcut divinității.

În epocile foarte îndepărtate, animalul menit sacrificiului era sfințit, viața sa era intangibilă și nu putea fi suprimată de cât cu participarea și sub comuna responsabilitate a întregului trib, care era de față, în înțelesul, că asimilându-și substanțe sa sfântă, membrii clanului își accentuau pe calea aceasta identitatea materială, care, credeau ei, îi legau pe unii cu alții și pe toți cu divinitatea.

Această ingerare sacramentală a unui animal totemic, după Freud, trebuie considerată ca o manifestare foarte semnificativă a religiei totemice.

După indicațiile date de Frazer și Robertson Smith, scena banchetului totemic este înfățișată astfel de către Freud.

„În această împrejurare solemnă, clanul omoară animalul său totemic și îl consumă crud — sânge, carne, oase, membrii clanului sunt îmbrăcați astfel, ca să semene cu animalul ucis, căruia îi imită urletele și mișcărilor, ca și cum ar voi să reiașă identitatea lor cu el. Ei știu că se îndeplinește o faptă, care este justificată din momentul ce toți iau parte la ea; nimeni nu are dreptul să se sustragă. Fapta fiind îndeplinită, animalul ucis este plâns și regretat. Tânguirile provocate de acest omor sunt dictate și impuse de frica unei pedepse, care amenință și au mai ales drept scop de a acoperi clanului de răspunderea omorului întâpunit” (*Ibid.* IV, § 5 p. 193).

Freud susține, că acest animal totemic servește în realitate pentru mentalitatea primitivă, drept simbol al tatălui, căci în felul acestor reuș rezolvă contradicția, despre care vorbesc toți cercetătorii primitivilor: de o parte, prohibirea de a omorî animalul; de alta, sărbătoarea care urmează după omor, sărbătoare precedată de o anumită explozie de tristețe. Atitudinea afectivă, de ură și iubire în același timp, ambivalentă, cum o numește Freud, pe care o găsim la copiii societăților evolute, s'ar întinde deopotrivă și față de animalul totemic, care ar substitui pe tatăl primitiv (*Ibid.* p. 194).

În felul acesta banchetul ritual în structura totemică a societății, împreună cu ipoteza darwiniană, ca punct de plecare, servesc lui Freud spre a obține posibilitatea unei comprehenziuni mai profunde și spre a îmbrăși perspectiva unei ipoteze mai unitare între serii de fenomene izolate și separate, pe care numai concepția totemică sugerată pe cale psihoanalitică ar fi în stare să o realizeze.

Așa dar psihoanaliza ne-ar revela o foarte strânsă corelație între totemism și exogamic, dându-le o origină comună și simultană. Suprimarea tatălui, după concepție freudiană, ar constitui primul element din efortul colectiv, din manifestarea socială la primitivi, în același timp ea s'ar exprima prin derivare în formațiuni substitutive cu atât mai numeroase cu cât amintirea directă ar fi mai puțin dorită. Urmele acestor derivări se pot regăsi fără prea multă stăruință în mitologie și în artă.

„Există în arta grecească”, scrie Freud, „o situație, care prezintă asemănări izbitoare, în același timp și diferențe profunde, cu scena banchetului totemic, descris de Robertson Smith. Vrem să vorbim de

Se sting credințele! și timpul,
Își poartă valul, înainte;
Plâng secolii de strălucire,
La umbra zidurilor sfinte!

Zărești printre poteci tăcute,
Frânturi de temple ruinate,
Și nici-o rugă nu'nfioară,
Adânce lor singurătate.

Pe treptele de altădată,
Auzi un mormur de cascade,
Și ederele cresc în voce,
Urcând pe albe colonade.

Se'ntinde viața mai pustie,
Sub golul stelelor tăcute;
Nu-ți mai surâd din înălțime,
Atâtea lumi, necunoscute!

Azi, jalea veșniciei goale,
Pe-a noastre suflete-i stăpână,
Și visul uriaș al firii,
Își poartă aripa'n țărână!

O! Zmulgeți idoli noi, din piatra
Altarelor parăgenite,
Sub albe, uriașe domuri,
O viață nouă să palpite!

Și faceți crez adânc, din toate,
Simțirile ce vă robesc!
Zămbiți, pe toate, strălucirea,
Unui vestmânt, DUMNEZEESC!

Slăviți poporul sfânt de stele,
Ce ard în giulgiuri de mister!
„Un Dumnezeu de vă lipsește,
Vi-l zmulgeți, singuri, de pe cer!

Slăviți talazul alb de spume,
Ce falcic, mările despacă,
Și ca un suflet în durere,
Mereu, spre ceruri se ridică!

Slăviți un vis, o nălucire,
Și tresăriți măcar o clipă,
Când infinitul vă cuprinde,
Sub uriașa lui aripă!

Ingenuchiați sfoși în fața
Iubirii și-o 'ndumnezeiți,
Căci, ea, vă'nbalsămează cupa
Din cari, pururea, sorbiți!

Altar de slavă, ridicăți-i!
Zvrăliți cu suflete curate,
Pe sărutările de-o clipă,
O rază din eternitate.

„În orice colț sărac de viață,
În preajma fiecărui vis,
Să ard'o candelă pioasă
Și raza unui paradis!

ARTUR ENAȘESCU

situația, pe care o găsim în cea mai veche formă a tragediei grecești. O mulțime de personaje purtând același nume și la fi îmbrăcate înconjoară pe un singur om, fiecare atârându-l de cuvintele și gesturile sale: este corul orându-l împrejurul celui, care la început era singurul reprezentant al eroiului. Un al doilea, ap un al treilea actor au fost introduși mult timp mai târziu în tragedie, spre a servi drept parteneri eroiului principal, sau spre a reprezenta cutare sau cutare din trăsăturile sale caracteristice. Dar caracterul eroiului și raporturile sale cu corul rămăseseră neschimbate. Eroul tragediei trebuia

Al-Sadi Ionescu

— Cuvântare rostită cu prilejul înmormântării —

re; și tot acesta este și astăzi prin-
tul caracter al unei tragedii. El era
irac de ceea ce se numește „Vina
ică” ale cărei motive nu le prea pu-
totdeauna surprinde; adesea această
nu are nimic comun cu ceea ce am
sidera noi ca vină în viața cotidiană.
onsistă de multe ori dintr-o rebeliune
ra unei autorități divine sau umane.
ul în tragedia grecească, întovărășea,
ta eroul cu sentimentele sale de mila,
a să-l rețină, să-l îndrumeze, să-l
lereze, și-l plângăca, când, întreprinde-
sa îndrăzneală, fiind implinită, găsea
eapsa meritată... Eroul tragic suferă
pricina vinei sale tragice „fiindcă el
ezină pe tatăl primitiv... crima, de
este acuzat, insolența și revolta con-
unei mari autorități este tocmai aceea,
e în realitate apasă pe membrii coru-
care chinuște banda fraților. Și ast-
în contra voinței sale, eroul tragic
ine ispășitorul corului”. (Ibid. p. 213-

tendința sa de a vedea în imperati-
sexual și egoist punctul genetic în a-
ș timp al religiei, al moralei, al socie-
și al artei, ca și al nevrozei. Freud
pretează faptele cu o optică oare-
apriorică. Interpretarea de mai sus
ragediei presupune fantazia cea mai
itrară, întru cât nu vedem motivul
sterării de la corent la erou a ispă-
și apoi nu înțelegem, în ipoteza, că
nșormarea aceasta ar fi rezolvată, ce
eres ar mai putea avea o femeie, o soră
desfășurarea unei tragedii?

Depășind faptele și presupunând cau-
e, spre a rămâne în cadrul doctrinei
e, atunci când e vorba de popoarele
motive, Freud cade în cea mai abu-
să construcție doctrinară, din do-
ța sa de a explica, sau în cea mai pro-
tivă confuzie, din dorința sa de a
a concretul.

Freud a socotit „conformismul tiranic”
anchilozarea într-o rutină milenară a
motivele de astăzi ca având un psi-
m identic cu al nostru, al celor civi-
ați.

Freud n'a ținut să observe rezultatele
care a ajuns mai ales grupul lui Dur-
sim și care stabilește, cum vom vedea,
psihismul primitivului este „imper-
abil oricărei experiențe; întrucât tră-
e „într'un mediu mistic, într'o lume de
te oculte imanente fenomenelor”.

În felul acesta, de sigur că toată acea
lectică destul de complicată prin care
motivele ar ajunge, grație unui „trans-
t” la scena banchetului ritual al or-
nizării totemice și de aci prin regre-
ne reversiune la esența tragediei an-
e, însemnează, că Freud nu e lipsit de
numită ingeniozitate. Și ingeniozitatea
și surprinde agreeabil aproape totdea-
a; în schimb niciodată nu convinge.
Grație ingeniozității sale în genere,
eud întâmpină o rezistență destul de
sivă din partea oamenilor de știință
de multe ori valoarea descoperirii sale
ceea ce privește influența inconștien-
ui asupra conștientului se întuneacă
pricina ingeniozității năvodului cu
e prinde faptele. Firește, că studiul
cturii sufletești a primitivului se în-
nea într'o teorie ca aceea a lui Freud,
de ni se vorbește neconștient de supra-
știri derivate, dar rezultatul, la care a
uns Freud e improbabil, când formulea-
fobia incestului ca punct genetic a-
pape exclusiv, ca izvor permanent al
presiunii sufletești către era infantilă a
enirii.

În astfel de regresii credem, că exis-
dar nu în aceste condițiuni.

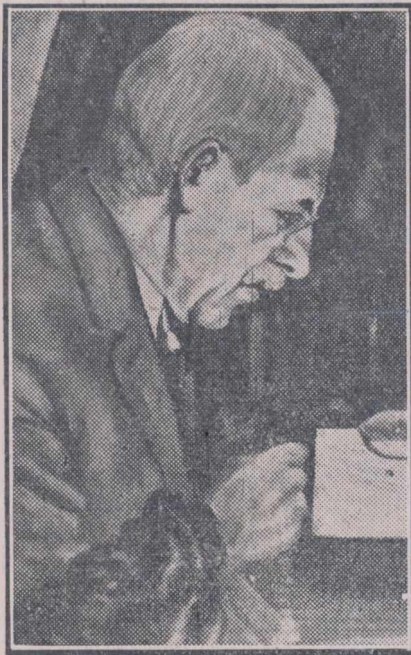
Va urma)

SCARLAT STRUȚEANU

Cu inimile cernite în durere și cu min-
tile umbrite de uimire stăm împrejurul
acestor biete rămășițe materiale, cuprin-
se în sicriul care formează ultima locu-
ință a prietenului nostru iubit, a colabo-
ratorului luminat și neobosit, care de un
pătrar de secol a lucrat zi după zi în in-
stituțiunea Academiei, servind și ajutând
în cercetările lor, atât pe învățații ajunși
în culmile științei, cât și pe începătorii
îndrumați pe cărările ei. Acest prieten,
acest colaborator a fost:

ALEXANDRU IONESCU-SADI

Durerea inimilor noastre este amară și
greă, fiindcă trebuie să ne despărțim pen-
tru totdeauna de prietenul iubit, de con-
lucrătorul neprețuit, care ne-a dat inima
lui bună și afectuoasă, simțămintele lui
de prietenie sinceră și caldă.

ALEXANDRU IONESCU-SADI

Uimirea ne oprește mintea în loc în
fața marelui mister al firei, care într'o
clipă, sialugă din om scânteia de lumină
și de putere, care ținea vieța, intelligen-
ța și puterea în bietul trup prefăcut de-
dată într'o rămășiță netrebnică. Așa s'a
stins Fratele nostru Ionescu-Sadi, într'o
clipă, cu condeiul în mână, cu vorba pe
buze, căzând fără vieța de pe scaunul
de lucru, pe când cu vorbă veselă dădea
informații unui prieten, care stătea lângă
dânsul.

Ionescu-Sadi a fost un muncitor, cum
foarte, foarte rar se găsesc între oameni,
Ziua și noaptea muncia și — cum i-am
spus-o mulți și de multe ori — era un
fanatic al muncii, muncia mult, prea
mult, ceea ce l-a făcut să se istovească și
să se stingă la vârsta deabia de 54 de
ani, pe când toți ne credeam în drept să

avem lucrarea lui încă pentru mulți ani.
Dânsul și-a cheltuit toate puterile numai
în slujba cărții, în slujba științei, în
slujba culturii.

N'a fost un învățat, un erudit speciali-
zat, care să fi făcut cercetări și să fi
scris cărți într'un domeniu științific, pro-
curându-și marea răsplată a muncii prin
mulțimea descoperirilor și prin succesele
scrierilor sale. Ionescu avea în mintea
lui o întreagă enciclopedie; dânsul era
o bibliotecă vie, ținută în cea mai per-
fectă ordine și clasificare. Inzestrat cu o
memorie prodigioasă, era destul să-i vină
sau să i se aducă înaintea o chestiune,
pentruca dânsul îndată să arate toată li-
teratura privitoare la ea. Și sunt mulți,
foarte mulți, din învățații formați sau
din tinerii începători, cărora Ionescu al
nostru le-a arătat drumurile cele bune

de urmat și le-a dat armele științei pe
care o cultivau.

Cu aceste dispoziții intelectuale, cu bo-
gatele cunoștințe pe care și le desvolta
în fiecare zi, cu caracterul totdeauna pri-
mitor, afabil și vesel și cu o generozitate
neistovită de a da altora comorile de cu-
noștințe adunate prin munca lui, Ionescu
era bibliotecarul ideal, fiindă foarte rară
în omenire, și încă mult mai rară în ro-
mânia noastră, cu tradiții încă tinere
în organizarea muncii științifice.

Pentru mulțumirea lui științifică per-
sonală, Ionescu își rezervase aproape
numai marea lui lucrare despre Că-
lătorii în țările române, cu date bio-
grafice despre vieța și scrierile lor, lu-
crare mare, pe care neîncetat o îmbogă-
țea cu noi informațiuni culese din căr-
țile care îi ajungeau în mână și pe care,
din această cauză, niciodată nu o socotea
gata de publicat.

Așa este menirea adevăratului biblio-

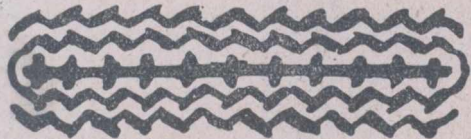

† AL. SADI-IONESCU

„Universul literar“ încearcă o pierdere din viață, așa de brutală, așa de absurdă, atât de neașteptată a bunului nostru dascăl, în ale bibliografiei, primul ajutor de bibliotecar al Academiei Române: Al. Sadi Ionescu.

Când la reorganizarea acestei reviste ne-am gândit, după pilda încercărilor anterioare, dela noi, dar și din străinătate, la folosul pe care un buletin bibliografic săptămânal îl poate aduce mișcării tipografice și circulației bunurilor spirituale, întâiu gând ne-a fost la omul de prodigioasă activitate, de nemai întâlnită modestie, de incomparabilă bunătate care era devotatul slujitor al cărților, scumpul nostru dascăl Al. Sadi Ionescu. Și grația, și bunăvoința și devotamentul cu care a îmbrățișat acest gând care era și al lui — al lui mai înainte de toate căci dela dânsul l-am deprins mai întâi — au fost pentru noi confirmarea cea mai prețioasă că această rubrică răspundea unei utilități notorii.

Durerea de a pierde, atât de neașteptat, un colaborator de o atât de prețioasă valoare, vom înăbuși-o în noi, cum am înăbușit și lacrimile sub cupola bisericeii prin care lumina își pogora giulgiul de argint peste trupul odihnit cu sila al harnicului slujitor al cărților, cum am

tecar: el lucrează pentru a ajuta pe alții să urmărească probleme științifice, Notele principale ale caracterului, sau trebuie să fie întâi iubirea de adevăr și de știință, apoi lipsa absolută de egoism, dăruirea generoasă nesfârșită de a da altor din cunoștințele sale, spre a vedea cu sufltească bucurie sinceră semințele date de dânsul rodind prin lucrarea intelectuală a celorlalți. În mintea și inima bibliotecarului nu poate prinde rădăcină, nici chiar la suprafață, invidia și gelozia.

Așa a fost iubitul nostru Ionescu-Sadi și aceasta o știu bine sute de învățați și de cărturari români și streini, din țară și de peste hotar, cari s'au folosit de comunicările și informațiile lui. Iacă pentru ce plecarea lui dintre cărțile, dintre cataloagele, dintre fișele între cari a trăit și a lucrat cu toate puterile minții lui, este o mare pierdere pentru știința și cultura neamului nostru, Profesori, studenți și alți învățați, pierd pe cel mai prețios îndrumător și informator în cercetările lor.

Scaunul de pe care dânsul a căzut cu condeiul în mână va fi ocupat de alții, iar la masa de lucru colegii și urmașii lui să fie totdeauna inspirați de același devotament pentru știință, de aceeași muncă neobosită, de aceeași amabilitate față de cei cari muncesc în serviciul ei, fiind încredințați că urmând pilda acestui înaintaș, vor aduce culturai țării și neamului cele mai prețioase servicii și vor face astfel cea mai folositoare întrebuintă de puterile inteligenței lor, și de cunoștințele adunate prin studiile lor.

Amintirea lui Ionescu-Sadi să fie totdeauna vie între cărțile Academiei și între cei cari caută în ele lumina culturai și înălțarea prin cultură a sufletului neamului nostru.

înăbușit și cuvintele pe care viciul literar voia să ni le smulgă cu violenție, în fața emoționantei înmormântări la care veniseră să ia parte, atâția dintre tributarii lui ca și toți prietenii bibliotecii Academiei Române.

Pentru că primul care ar fi nedumerit de aceste elogii premature ar fi tocmai Sadi Ionescu. Acela care de peste un sfert de veac stătea neobosit între grilajele aurite ale tomurilor, acela căruia se datorește organizarea atâtor bibliotecii din țară, și mai presus de toate începutul substanțial al clasificării zecimale din catalogul pe materii dela Academia Română, autorul, dinpreună cu Nerva Hodos, al Bibliografiei periodicele românești, despre a cărei utilitate singure paginile zdrențuite din exemplarele sălii de lectură, ar putea spune atâta, trudnicul redactor al Bibliografiei economice, organizatorul întâiei expoziții a presei din Țara Românească, prețiosul bibliograf dela „Universul literar“ și mai ales dascălul sortit să inițieze generații de bibliotecari, cu cea mai evanghelică răbdare, cu cel mai tiuerec entuziasm — omul acesta numai hărnicie, numai neastâmpăr și numai voe bună, cu ce muștrare ne-ar privi din fotoliul lui de bibliotecar al cerurilor, pentru că un suflet drept și o hărnicie neostenită, ca ale lui, nu s'au irosit el numai au trecut dincolo în înălțimea celor eterne — cu ce muștrare ne-ar privi dacă, prin cuvintele noastre de despărțire am încerca să spunem că munca lui de astăzi înainte s'a sfârșit.

Sadi Ionescu ar protesta. Sfârșitul lui însuși e o protestare. Este o logică a destinului și sorțul care a dispus ca Sadi Ionescu să se sfârșească fulgerat într-o clipă pe scaunul lui de lucru, a fost un sorț dintre cele alese. Omul cărților nu-și putea da sufletul de cât între cărți. Între cărțile cărora își dăduse tot sufletul de peste un sfert de veac, între cărțile care sunt îmbibate de prezența lui, căci nu se poate ca bunul suflet să-și li ales alt sediu de cât idealul columbariu al tomurilor mângâiate de degetele lui.

Nu vom supăra deci cu nedibace cuvinte și cu elogii stângace marea lui modestie și nesațul lui de lucru. Vom intra în sala catalogului și de azi înainte pe sub bizarul ceasornic, mecanism impasibil care l-a văzut de peste un sfert de veac trecând spre masa lui de lucru, vom intra și de azi înainte, cu aceeași seninătate pe care ne-o imprimată de cum treceam pragul, vom trece pe lângă amfiteatrul fișelor albe, albe și nepieritoare petale din cea mai prețioasă cunună pe care el însuși și-a împletit-o și aplecându-ne pe speteaza fotoliului său de lucru, așa cum a stat până la ultima-i clipă, îi vom cere un sfat, o sugestie, o informație, una din acele spontane pietre prețioase pe care în marea lui generozitate le scoate zâmbind din nescata lui comoară.

Și bunul nostru dascăl ne va răspunde. Pentru că Sadi Ionescu a rămas între noi.

PERPESSICIUS

Verhaeren, era foarte econom. Că rind în Olanda cu pictorul spaniol Goyos, se însărcină să cumpere două lete, dar nu găsi decât unul.

— Ah! Dumnezeuule! spuse el pr uului său. Am pierdut biletul tău!

*

Tristan Bernard, cunoscutul umorist dramaturg francez, lua odată masa Casinoul din Wichy. Comandă o supă. După ce i se aduse supa, strigă:

— Chelner, nu pot mânca supa asta. Politicos, chelnerul prezintă lista bucate, Tristan Bernard aruncă o privire și comandă o ciorbă.

În câteva clipe, ciorba îi fu servită. Deodată se aude iar vocea scriitorului: — Chelner: Nu pot să mănânc ciorba!

Dezolat chelnerul se îndepărtează revine cu patronul care, respectuos, se dreasează curiosului client:

— Mă miră foarte mult, domnule! clienții, câți au mâncat din această ciorbă, au găsit-o delicioasă și d-voastră.

— Nu zic contrariul, răspunde Tristan Bernard, dar nu pot s'o mănânc pe simplul motiv, că n'am lingură.

Generalul Nicolis, care pierduse războiul Secesiunii, un picior, un ochi și un ochiu, a rămas om glumeț în da acestor infirmități truștești.

Descinzând, într-o zi într'un hotel Mobile, i-se trimise seara un băiat născut ca să-l ajute la desbrăcat. După ce scoase haina, generalul porunci:

— Acum, Sam, scoate-mi piciorul. Sam rămase cu ochii zgâiți.

— Ce nu știi cum se scoate un picior zise generalul, desfăcu cătărămile piciorului artificial și-l puse pe un scaun.

— Așa, acum scoate-mi brațul.

— Ah! Toată viața mea n'am scos mînuu un braț.

— Prostule, nimic mai ușor!

Generalul desfăcu catarămile, braț și-l puse lângă piciorul artificial. Se culcă în pat și negrul voi să pască cât mai repede din odaia aceasta ciudată.

— Mai stai puțin, Sam! strigă Nicolis. Cred că voi scoate și un ochiu.

Și scoase imediat ochiul de email orbită. Văzând aceasta Sam nu mai rezista și sări spre ușă, dar generalul mai strigă după dânsul:

— Haide Sam, scoate-mi și capul.

Dar Sam, coborî în fugă scara și hotelierului:

— Trebuie să fie dracul gol domnu la numărul 6... se rupe el însuși în căți!

RUD. A. KNAP

MARIO PUCCINI

Noaptea

FIORUL

Intrând prin crăpătura ferestrei întredeschise, soarele zăbovea ici un pic, colo un pic, dornic să vadă și să știe; să cugulească gâtul uncea, obrajii altei fete; să se resfrângă în dantelele sânilor, cătând parcă o albeață proaspătă și neînținută, care să-i înrămeze aurul. Iar într'amurg se strecura în părul lor, voidnd parcă să-l umple de lumina lui care murea. Părul se făcea mai estompat, mai buclat, mai multicolor și tremura, sub brazdătura de aur, coprîns de fiorii incandescente.

Părul Norinei, la soare, se făcea de culoarea chihlimbarului:

— Stăi la soare, de vrei să fii mai frumoasă, îi spuneau tovarășele de atelier. Așa, parcă ai fi o sfântă, cu slava pe frunte.

Insă Norina, când vedea că soarele-i dă buzna'n față, lua lucrul în mână și-și schimbă locul.

— Mă doare cap'u — se scuza,

— E-o rază de soare; te ferești ca de o sabie, păpușico!

Rădeau cu toatele. Ea tăcea și, harnică, își vedea de lucru, ne mai luându-și ochii de pe el, până la ora de plecare. Fetele treceau, cu ușurință, de la un gând la altul, pălăvrind voioase. Stăpânei, care nu mai era tânără, dar se ținea destul de bine, îi plăceau palavrele și povestea despre iubiri și scandaluri, în fața copilelor curioase și atente.

Pe Norina o lăsa la o parte, de oarece unele vorbe nu erau de vârsta ei, după cum spunea doamna Rina, dar, cu toate acestea, nu se fereau să le rostescă, pentru că ea să nu le afle. Iar Norina stătea și sorbea acele povestiri, cu nerăbdarea de-a prinde toate cuvintele, de-a nu lăsa să-i scape nimic. De oarece nu pricepea tot, din acele povestiri: era totdeauna o frază, o vorbă, un gest, care îi rămânea de nepătruns. Intr'o seară, cu gâtul uscat, întrebuse pe-o colegă mai mare, înțelesul unei anumite fraze, pe care-o auzise dela stăpâna lor: dar aceea, izbucnind de răs, îi răspunse:

— Mai bine nu mai ști!

Acuma Norina căuta să priceapă. N'avea dreptate? Dacă ceva-i rămânea neînțeles, trebuia să-și petreacă nopțile căutând, punându-și întrebări, suferind spasmi în căutarea chinuitoare și de cele mai multe ori deșartă.

Acuma se cunoștea mai adânc, pricepea mai bine prețul frumuseții ei; dar cu cât-i va ani în urmă, când habar n'avea despre bărbați și despre iubire, ce nepăsare și ce ușurință! Cu câtă grabă se desbrăca și se îmbrăca, ori se arăta aproape goală la fereastră! Acuma nici măcar nu se privea căci, uitându-se'n oglindă și văzându-și formele, simțea o amețeală, o înțepenire, de care nu se putea desprinde repede. Sângele-i creștea în vine și-și simțea trupul străbătut de-o frământare prelungă și intensă, care-o silea să caute numai decât aer și distracție, ca să nu se înăbușe.

O uimea mai ales culoarea cărnii. Nici una din tovarășele sale n'avea gâtul alb ca al ei, atâta de alb că ea însăși se lăsa prinsă adesea de dorința de a-l privi și de a-l atinge. Atunci, se pierdea în asemănări: cum erau mâinile prietenii Gina, ale prietenii Cesira și ale patroanei; asemuindu-le cu ale sale, și nu numai mâinile. Până ce era sigură că place, că-i frumoasă. Pe stradă îi spuneau acest lucru bărbați eleganți, tineri și bătrâni;

într'o zi, i-l spusese chiar și mamă-sa, cu gândul de-a o dojeni, de cele mai multe ori i-l repetau tovarășele și directoarea atelierului. Dora, cea mai chipeșă dintre prietene, aceea care purta totdeauna pălăriușă elegantă și rochii la modă, într'o zi exclamase, privind-o:

— Ah, de-aș fi în pielea ta!

Voind parcă să spună că ar fi luat pământul în mâini și ar fi săvârșit cine știe ce minune.

Insă și mama Norinei era frumoasă. Ba ceva mai mult, până în anul acela, Norina nu admirase pe lume o femeie mai frumoasă, ca ochi și ca trup, decât mama sa. Cât despre ea, nu băgase niciodată de seamă că există, mai înainte ca, implinind cincispeze ani, să fi intrat la atelier; ori cel puțin, să fi băgat de seamă, că de-acuma, era și ea femeie. O copidiță care nu se mai juca pe față cu păpușa, deoarece prietenile ei numai la păpuși nu se gândeau și, prin urmare, nici ea n'ar fi trebuit să se gândească; dar care, acasă, Dumineca, bucurându-se ducea ș'o ia din ungher, să și-o așeze pe genunchi. Ii plăcea încă ș'o desbrace și ș'o îmbrace; ș'o privească, cu formele ei de carton ceruit; să vadă acestea erau la fel cu cele adevărate: să încredințeze prietenii din copilărie câte-o neplăcere ascunsă... Ii spunea că pieptul cămășii începea ș'o strângă, să-i facă rău: dar că nu-l mai putea lărgi în voie, ca odinioară, ca să nu-și strice formele. Iar ca să-i arate păpușii gravitatea sacrificiului — nu pricepea? — își deschidea corsetul, deschizând cămașa albă și îndantelată.

— Vezi? Ție n'o să-ți crească, fericito!

Se roșea fără voie: i se părea că exprimat un gând neîngăduit. Dar era o greșală, un păcat? Incrementită, păpușa parcă râdea, cu un fir de răs ironic.

— Dacă ne-ar vedea un bărbat! exclamă Norina, încheindu-se la loc.

Păpușa, cu privirea incrementită în acelaș zâmbet, curioasă, părea că întreabă:

— Ei și? Ce-ar face, un bărbat?

— Ei! răspundea Norina, prefăcându-se scandalizată. Nu ți-e rușine să vorbești cu mine de astfel de lucruri? Nu știi că abia am cincisprezece ani?

Când mamă-sa o găsea stând de vorbă cu păpușa, o ținea de rău.

Dar Norina, care nu știa cum să-și petreacă zilele de sărbătoare, răspundea mândrie, și atunci mamă-sa intra în odaia ei și nu-i mai vorbea toată seara. Norina o auzea umblând încoace și'ncolo, deschizând încet-încet fereastra, îngânând un cântec; și-i era necaz pe libertatea aceea care ei, în odăița cea străpțită, îi lipsea cu totul. Fereastra mamei sale dădea, într'adevăr, spre stradă; în vreme ce a sa, un ochiuleț de geam, spre un gang murdar și umed, cu un spate de zid în față. Deoarece nu-i rămânea altă distracție decât patul și păpușa, Norina, după ce-o întorcea pe aceasta spre perete ca să n'o vadă, se desbrăca, intra în așternut, vorbind singură până ce simțea că doarme. Somnul o coprindea repede, punând ghiara pe prada aceea albă ca fulgul.

Norina adormea, vorbind: povestind păpușii ce auzise la atelier, peste zi, îi numără dățile când răsese tovarășile mai mari și dățile când ea nu pricepuse.

— Ce-or fi spus? — își întrebă păpușa.

— Știu și eu! își răspundea sieși, schimbând repede vorba. Cu vremea am să știu și eu unele lucruri și am să le pri-

umedă, rece răsare din genune de ape și glasul durerii amare adoarme în leagăn de valuri...

Or obosită-i fidelă mea soră?

Durere, tu umbră stîfînită pe crucea din stînga Golgotei, coboară din leagănul moale, deschide în zare de lună, fereastra inimii mele și intră sălbatic în suflet, doar trist stau pe prispa ființii și nu-mi cernesc casa din vale, văduvită de tine durere...

Trezește-te soră cernită!

Uit' clipa nerăbdătoare cum sboară prin straja de stele, 'napoi ea nu mai privește, ci fuge 'n brațele mamei să-și mîntue viața-i fugară în sânul eternității...

Fii trează durere!

Fii trează și umple-mi paharul cu vâpăi de doruri nestinse, să-l sorb mai la-com ca cerbul a isvoarelor undă curată, în vreme ce chinul să-mi cânte pe-a inimii coardă subțire, iar gândul spre cer să se înalțe, s'aducă din rai izbăvire doar singură tu știi cărarea cu urmele Dumnezeirii...

Durere, soră fidelă, sfințește-mi ființa!

Z. SANDU

cop. Atunci, aceea care va râde în spatele unei alte Norine de cincisprezece ani, va fi Norina pe care-o vezi colea.

Din odaia mamei, ajunsese câte-odată până la urechile ei un cîrîpît de glasuri, un scîrîfît de mobile, zgomote mici și mari, despre rostul cărora Norina nu-și ceruse nici odată socoteală. Până acuma sta de vorbă cu cineva dela fereastră, sau chiar și'n odaie; iar seara când băgase de seamă, o bătaie de inimă prelungă, străbătută de tresăriri și de sufocare, o coprînsă, o cutremurată. Ghici nelămurit că mamă-sa — încă frumoasă — păcătuia. Nu era văduvă ca să-și împartă libertatea cu un alt bărbat; bărbatul ei era dus departe, în America; deși nu se întorcea și nu-i seria de mai mulți ani, îi era totuși soț.

Cine era bărbatul care, alături, vorbea în șoaptă cu mama ei? Frumos ori urât? Tânăr? Ușa care despărțea cele două odăi era încuiată, dar Norina, în vârful picioarelor, apropie atîta de bine urechea încît desluși câte-va cuvinte, prinse zgomotul unei sărutări.

El spunea:

— Vreau să te omor...

Norina tremura de înfiorare, de ciudă, de frică; senzații dureroase și totodată alinătoare o pătrundeau. Dar, într'adevăr, cu câtă duioșie, fuseseră rostite acele vorbe! Mamă-sa răspundea:

— Omoară-mă, dă!

Și pe dată, zgomotul unei sărutări. Norinei îi înghețau picioarele, căci era în cămașe, desculță. Aceași moleșală pe care i-o strecură soarele în sânge, ziua, la atelier, o coprîndea și acuma. Se urca din podele, o prîndea de glezne, i se urca până la inimă, strângând-o ca'ntr'o vâltoare. Se stingeau alături zgomotile și vorbele; dar ea nu putea pricepe dacă acela plecaseră ori dacă omorâse pe mama sa, cu tot dinadinsul. De ce-o fi vrut ea oare să moară? — Ii venea să bată'n ușă, să se asigure. Dar pe urmă, un fel de instinct, îi dădea ghes să se liniștească: se întorcea cu capul în pământ să se culce iar, și pătura îi părea înghețată, mai grea, scrutând tăcerea casei, cu urechile

Alexandru Depărățeanu

— 1835—1865 —

așiatite și inima bătându-i în gât, era învaluită de așteptări și-apoi, într'un târziu, cu greu, adormea.

Ziua căta în ochii mamei sale, cât se putea mai adânc; dar nu descoperea în ei nici o întinare de lucruri urâte, josnice. Norinei îl plăcu să creadă că visase. Chiar în acea seară, mai înainte de a se culca, își întrebă păpușa:

— Nu-i așa că nu poate fi adevărat?

Păpușa, care la lumina lămpii se colora de-o răsfrângere palidă, ca de o ceară topită, parcă răspundea:

— De ce nu, fetițo? Iubirea, la orice vârstă, poate pune stăpânire pe-o femeie, o poate țări spre orice. Iubirea e cea mai frumoasă, cea mai dreaptă, cea mai vitală necesitate.

Se strângea atunci în așternut, voind parcă să fugă de șaptele din odaia de alături care creșteau, deveneau tot mai învaluitoare...

— Iubirea-i o necesitate, părea că repetă păpușa.

Ochii fetii, culcată cu fața'n sus, se deschideau încet-încet ca să privească tavanul, în timp ce inima, în piept, urmărea cu înfrigurare orice zgomot. Apoi dorința de-a asculta îi dădea ghes: îngheț și se înfiora în spatele acelei uși, care ascundea cine știe ce taină de bucurie. Dar era așa, într'adevăr? Norina și aducea aminte că toate femeile, vorbind de iubire și de căsătorie, măturăse o nespășă durere, și se întrebă dacă iubirea va fi fost într'adevăr izvor de bucurie ori, cel puțin, numai de bucurie. Nu ofereă bărbatul moarte iar femeia — mamă-sa — nu răspundea:

— Omoară-mă, dă?

Visele sale, de-atunci, se curmară mereu pe marginea unei prăpăștii. Se trezea cu noaptea'n cap, aprinsă de un tremur în tot corpul, de un foc în șolduri, care-o silea să se scoale ori să-și schimbe locul. Și de îndată ce clopotile de dimineață prindeau a așuna în cadență — mai întâiu somnoroase, șovăind — Norina se acoperea tată, simțindu-se coprinsă de-un fior rece, care-o străbătea din creștet până'n tălpi, puneă stăpânire pe dânsa, o strângea...

Un fior care, cu timpul, îi fu drag: i se părea plăcut, piapând, mângăios, ca o alinare de iubit.

La atelier îi descoperiră ochii trași și unele fete o necăjură. Dora, cea mai isteafă, îi șpti:

— Fii cu ochii în patru, drăcușcrule! Vezi să nu ți-i fure vre-un hoț!

Iar stăpâna:

— Ce-am pățit, Norino?

Alta, mai fășis:

— Iubești?

Cuvinte care-o zăpăciseră, îndurerând-o. Săvârșise, așa dar, vre-un păcat? Ce-ar fi avut oare chii ei, de toți se uitau la ei cu o curiozitate răutăcioasă? Se strecură oare din lumina lor vre-o taină, despre care nici ea nu știa încă nimic? Dar de ce mamă-sa nu-i spunea nimic, nici de dojană, nici de sfat?

De-atunci, nu i-a mai fost frică de dânsa: îi arăta ochii, sfidând-o parcă s'o întrebe de ce erau trași. Descoperise acumă că mama ei iubea: se credea astfel îndreptățită să i se împotrivescă, la un moment dat, fără frică.

Intr'acestea devenise mai semeafă, mai deschisă: sufletul îi era mai șiret. Dar nu se schimbăse într'atâta, cerând explicații tovarășelor sale ori căutând să prindă unele vorbe din conversațiile lor tainice: ci în mod inconștient, surprinzând azi un gest expresiv, mâine o frază cu dublu înțeles ori ascultând șaptele nelămurite din odaia mamei sale...

Acuma, vai! nu-și mai spunea gându-

Literatura franceză a veacului al 19-lea a furnizat poezilor noștri din trecut numeroase modele de inspirație.

Această înrăurire s'a exercitat mai ales asupra fondului și a fost o binefacere pentru literatura noastră tânără și fără tradiție națională.

Câteodată însă ea a exercitat și o influență formală (limba, ritmul, rima), coplesind cu totul neînsemnata originalitate a unora dintre poezii noștri.

Din această categorie face parte și Alexandru Depărățeanu.

El a suferit cea mai puternică înrăurire franceză în opera sa poetică, atât în fond cât mai ales în formă. Din acest punct de vedere el nu are nici un echivalent în toată literatura noastră.

Judecată din aspectul ei formal, opera lui Depărățeanu se aseamănă cu cea a scriitorilor ardeleni care s'au lăsat să fie covârșiți de latinisme, sau cu cea a lui Eliade din a doua epocă a activității sale literare, când italianismul era preocuparea sa de predilecție.

Influența franceză apare în opera sa cu toată armura ei de fond și formă nu numai în poeziile inspirate direct din scriitorii francezi ci din acele în care subiectul a fost luat din mediul dela noi: descrierea pitorească a țării în „Vara la țară”; sau oglindirea trecutului istoric în drama „Grigore Vodă”.

Cauza acestei înrăuriri străine în opera

rile păpușei: în căldura așternutului, mica, cu genunchii strânși, adormea cu gura uscată, așteptând, fără să știe ce.

Într'o seară era singură în casă; era târziu (ceasul lor de întâlnire!) iar mamă-sa ar fi trebuit să se întoarcă de mult dela farmacie, dar nu se auză încă pe uliță tropotul pașilor ei. În schimb, Norina auzi un pas de bărbat care mergea tiptil. De-odată, îl auzi la ușa casei. Tremură ceva în ea; în piept simți un gol neașteptat („omară-mă”, îi venea să strige). Bărbatul, necunoscutul, atinse ușor de tot cu degetile (era o casă cu un singur etaj și cu o singură ușă), iar ea fu ispitită, înhățată de-o putere nelămurită și vijelioasă, care de multă vreme trebuie să fi zăcut în ea, dar de care abia acumă își dădea seama, ca de ceva covârșitor. Să deschidă? Și pe urmă? Dar dacă se întorcea mamă-sa? nu mai stătu mult pe gânduri, căci mintea i se înmuia, ca și răsufflarea.

Bărbatul auzi ușa scârțâind și văzu o mână albă, slabă, făcându-i semn să intre. O mână ce nu părea purtată de-un braț viu, de-o ființă de pe lumea aceasta.

— Căutam pe mama dumitale... începu bărbatul, intrând în daie. Zări chipul fetii, palid și rugător:

— Ești fiuta ei? întrebă.

Dar Norina nu răspunse. Doborâtă, frântă de fiorul nopților sale înfrigurate, de acea dogoare de fierbințeleală pe care clopotele, înspre dimineață, cu sunetele lor cadențate și tremurătoare, obișnuiau s'o stîrgă treptat-treptă, Norinei îi fugea sângele din obraz și se lăsă în genunchi, fără vlagă: în timp ce buzele-i, cu plâpândă voluptate, șopteau:

— Omoară-mă, omară-mă!

(Trad. de ALEXANDRU MARCU)

poetului nostru își are explicația ei în viața scriitorului.

Născut la țară la o moșie părintească din satul Depărăți, județul Teleorman,

AL. DEPARĂȚEANU

poetul a plecat de tânăr în străinătate. Acolo și-a completat cultura literară citind cu asiduitate pe poezii francezi, germani și spanioli.

Când sa întors în țară el n'a găsit un poet român de valoarea celor din A-pus, dela care să poată lua modele și sub influența căruia să-și canalizeze inspirația literară. Depărățeanu a scris izolat de curentele literare ale țării sale și toată opera sa nu este decât reflexul fidel al literaturilor străine.

Se știe de altfel că dânsul n'a făcut parte din nici un ceneclu literar și n'a urmat pe nici un critic sau conducător de revistă din epoca sa. Ipoteza d-lui G. Adamescu (cf. Istoria literaturii) că ar fi avut pe Eliade de maestru, are nevoie de unele explicații documentare pentru a putea fi admisă.

În scurta sa viață de 30 ani, Depărățeanu a ocupat diferite funcțiuni. La început a fost atras de teatru și a intrat ca actor în trupa lui Caragiale; dar după scurt timp părăsește această ocupație și ocupă un post de supretect. Intrând apoi în viața politică, Depărățeanu a fost ales deputat al județului său natal, Teleorman și în concepția sa politică el a fost un adept al stramătății. Ideile revoluționare franceze găsiu în sufletul lui un rasunet sincer și devotat.

Moartea prematură ni l-a răpit prea de vreme, fără a putea ghici cecece talentul său literar ne-ar fi putut da.

Popularitatea lui Depărățeanu se doarește în bună parte posesiei sale postume „Vara la țară” în care găsim câteva accente de adevărată poezie.

Nimic însă din opera sa nu poate să rămâie viitorului fără o revizuire serioasă a limbei sale împetrișată cu supărătoare neologisme.

Încercarea unei asemenea revizuri s'a făcut în 1912 cu piesa sa „Grigore Vodă”. Din însărcinarea directorului de pe atunci al Teatrului Național, d. Al. Davila, poetul și dramaturgul Victor Eftimiu a revăzut drama istorică a lui Depărățeanu, căutând s'o adapteze unei reprezentări

Carnet fantezist

Jean Jacques Bernard

Înscriind în repertoriul turneului său o piesă de Jean Jacques Bernard, Georges Pitoeff avusese o inspirație cum se poate mai fericită, cel puțin în ce privea publicul românesc cărui opera — dacă nu și numele — autorului „Martirei” îi e aproape cu totul necunoscută.

E păcat că în ultimul moment s'a revenit asupra programului fixat: cu „L'âme en peine” s'ar fi făcut începutul împlinirii unei mari lacune în educația teatrală a publicului nostru. Numai „începutul” deoarece piesa aceasta nu este cea mai reprezentativă a talentului și mai ales a formulei dramatice la care pare să se fi oprit tânărul dramaturg, or tocmai această formulă constituie elementul cel mai interesant în teatrul său.

*

Nu gândesc să mă înșel peste măsură afirmând că dacă am încerca să ne orientăm puțin prin prea bogata eflorescență dramatică din Franța post-belică, singurele puncte de reper cari ne-ar îngădui să tragem concluzii asupra teatrului de azi și mai cu seamă să emitem ipoteze verosimile asupra teatrului de mâine, ar fi Jean Sarment și Jean Jacques Bernard.

Intr'adevăr aceștia sunt cei mai caracteristici reprezentanți ai generației tinere de scriitori: primul prin felul în care înțelege să priceapă viața și mai cu seamă pe oameni, iar al doilea prin felul său de a vedea teatrul.

A împreuna aceste elemente caracteristice ale operei fiecăruia din cei doi autori, e a avea formula precisă a teatrului de mâine, căci acest tot strâns legat este viitoarea etapă la care în mod fatal va ajunge foarte curând evoluția existențelor publicului, a marelui public chiar.

La aceasta ar fi o obiecțiune destul de serioasă și anume: inspirația, talentul autorului nu sunt și nu trebuiesc să fie influențate de public: dramaturgul trebuie să urmeze calea pe care felul său

de a vedea și de a simți îl fac să gândească a fi cea bună și să persevereze în această cale cu atât mai mult dacă are forța de a convinge, de a impune concepțiile sale despre viață și artă.

Nu trebuie însă uitat că în definitiv autorul face el însuși parte din acest public, că sunt cu siguranță zile în cari el se duce să caute la un spectacol exact ceea ce caută vecinii săi de fotoliu și dacă e mai bine calificat decât ei să înțeleagă, sunt totuși impresii cari le sunt desigur comune și numărul lor va fi neîndoios din ce în ce mai mare, ținând seama de importanța considerabilă a mișcării dramatice și a culturii marelui public în acest sens. Și atunci e evident că autorul va merge dela sine înaintea publicului și încrucișarea ideilor celui dintâi cu gusturile celui din urmă va fi foarte firească.

Or, ce ar cere publicul?

Ceace a cerut în toate timpurile: în primul rând și mai ales să fie puțin înținos și măcar mișcat. Dar pentru a fi mișcat trebuie să fii interesat. Și cum ai mai putea fi mișcat de lucruri ce văzute și revăzute de sute de ori sub aspecte foarte vag diferite, dar rămânând în fond absolut aceleași nu mai pot prezenta nici un interes.

S'a încercat a se oferi publicului ceva nou și s'a dat peste o dificultate și mai mare: extravagantul poate foarte bine fi interesant el însă nu mișcă căci nu e viață și numai iluzia realității poignante mai poate răscoli sensibilitatea spectatorului, această sensibilitate pe care tranșanțul existenței sau o atrofiază pe zi ce trece, mai mult sau dacă o ascute, o face mai complicată deci mai inaccesibilă.

Pentru a mișca trebuie să interesezi, mijloacele prin cari s'ar mai putea interesa nu mișcă: iată un mare cerc vicios.

*

Cei doi autori despre cari vorbeam, au reușit să deslege această grea problemă, mai grea decât s'ar putea crede: să dai

ceva nou fără a fi bizar, să fii original fără a fi extravagant.

Intr'adevăr personagiile lui Sarment și Bernard nu sunt nici semi-zei nici semi-demoni, nici eroi, nici imbecili sau subiecte de clinică: sunt oameni pur și simpli și nimic alt.

Ei n'au nimic teatral, nu e nici o sgu-duire violentă în viața lor care e aproape în totul asemănătoare celei noastre. Și cu toate acestea de a-i vedea pe scenă făcând niște gesturi oarecari și vorbind în crâmpoșe, simți dintr'odată o coriozitate mereu crescândă de a ști ce se ascunde sub aparente așa plate și banale, de a descoperi viața secretă a sufletului, această viață a cărei existență ne este certificată de un cuvânt scăpat ca din întâmplare, de o privire semnificativă, de o atitudine luată din nebagare de seamă.

Și totai în aceasta stă elementul nou care mai cu seamă la Sarment în primul moment pare insesizabil.

Teatrul autorului lui „Madelon” nu e „teatru”, nu e nici „viață”, dar ceva intermediar: o viață stilizată, o viață peste care autorul a suflat un strop de spirit himeric și un pic de melancolie foarte discretă.

La J. J. Bernard, elementul foarte nou se găsește mai ales în factura pieselor sale.

Teatrul său nu mai e teatru, nu mai e nici viața stilizată ci e viața însăși.

Da, ideea că teatrul trebuie să fie „une tranche de vie” nu e de eri. Numai că în ciuda tuturor eforturilor — în special acelea ale școlii italiene în ce privește jocul de scenă, germane în ce privește dialogul și ruse, montarea — teatrul lăsa o puternică și foarte desagreabilă impresie de artificial, de „voit”, de „truquet” și vina principală revenea facturii însăși a pieselor.

J. J. Bernard a înțeles perfect lucrul acesta: el a aruncat la o parte tot ceea ce poate face publicul să-și zică: „asta nu se întâmplă decât la teatru și mai cu seamă a dat dialogului o culoare discretă și sobră acordându-l astfel perfect tonului conversațiilor curente.

De altfel dialogul în teatrul lui Bernard rămâne într-o cântă în planul al doilea: teatrul lui s'ar putea numi un teatru de tăceri și de atitudini. Nu i se poate însă reproșa că apropie scena de ecran. E concretizarea unei concepții izvorâtă din împreunarea felului său de a vedea viața și de a înțelege frumosul.

În teatrul său nu sunt mari conflicte de pasiuni răscolitoare, scene în cari să ai nevoie de elocință pentru a convinge. E un teatru de foarte subtilă analiză, un teatru de semisentimente nuanțate până la imperceptibil. E o serie din acele situații în cari scormonind adâncul cel mai ascuns al sufletului nu ai de vorbe mari pentru a te explica, în cari te înțelegi „à demi-moto”, prin priviri, prin mici gesturi pline de emoție conținută și mai ales prin tăceri, prin acele tăceri turburătoare cari apropie mai mult decât s'ar putea crede.

În sufletul personajilor lui Bernard găsim multă delicatețe înăscută, finețe, chiar eleganță și numai printre aceste calități se întrevede dintr'odată cu ajutorul unui cuvânt, unei frânturi de frază, adâncul simțirii profund omenești al acestor personaje.

Pentru un moment acesta poate fi sau mai exact poate părea un teatru de excepție: nu este într-o nimic însă din această cauză un excelent teatru care e regretabil că la noi este încă necunoscut.

P. IGIROȘIANU

moderne. Cu tot entuziasmul d-lui Victor Iftimiu care alături piesa lui Depărățeanu de cele mai serioase capodopere ale literaturii noastre dramatice, reprezentarea ei n'a avut loc.

Viața poetului Al. Depărățeanu era prea puțin cunoscută până în 1904, când I. C. G. Dissescu a însoțit reeditarea dramei „Grigore Vodă”, cu o documentată prefață biografică. Aceasta a fost desigur singura recunoștință ce se cuvenea unui scriitor din alte vremuri, care n'a avut niciodată fericirea să fie talmăcitorul suletese al timpurilor sale și cu atât mai puțin al viitorului.

Un sbuciumat trubadur occidental răscit pe drumurile înstrăinate ale țării ale orientale, poetul Alexandru Depărățeanu rămâne în literatura noastră un exemplu viu de ceea ce nu poate să fie niciodată un scriitor pentru țara sa, dacă nu încearcă să fie corespondentul ei suletese în talmăcirea frământărilor contemporane sau măcar pionerul unor idei literare ce corespund cu cerințele unei literaturi dintr'o anumită epocă.

GH. CARDAȘ

SPICUIRI BIBLIOGRAFICE

A. Opera, ediții:

- 1) Doruri și Amori (poezii), Buc. 1861.
- 2) Doruri și Amori ed. II în Bib. p. toți N-rele 42 și 45, Buc. (1896).
- 3) Grigore Vodă, dramă în 5 acte și în versuri. Buc. 1864.
- 4) Grigore Vodă, dramă în 5 acte și în versuri, ed. II Buc. 1904, cu o introducere de C. G. Dissescu.
- 5) Don Gulică, comedie inedită, citată în „Analele Literare”. Buc. 1866 Nr. 3 pe copertă.
- 6) Vara la țară, tradusă în limba franceză (cf. „Revista Literară”. Buc. 1894 10 Iulie).
- 7) Poezii de Depărățeanu reproduse în „Poezii Noștri”, Al. Depărățeanu, de Gr. Andronescu, Buc. 1886.
- 8) Un fragment din drama „Grigore Vodă”, reprodus în „Flacăra”. Buc. 1912, pag. 67.

Ce-a scris Emil Gârleanu?

VI. COMPLETARI

La cele definitiv stabilite în articolul anterior ar fi de adăugat:

a) 1877 — schițe de război — (1908) cu aceste 7 bucăți:

Santinela; Un viteaz; Palma; Răniții; Prizonierul; Ticălosul; Câteva zile din August 1877, în fruntea căruia găsim o minunată caracterizare critică datorită domnului Mihail Dragomirescu. Pentru valoarea ei actuală (și deci: definitivă) spicuim următorul fragment:

„Povestitorul nostru vede în luptătorii din războiul pentru independență mai întâi de toate oameni. Cu aceeași largă și pătrunzătoare simpatie el îmbrățișează și pe luptătorii de sus și pe cei de jos, și pe luptătorii noștri și pe luptătorii străini, fie că ne sunt prieteni, fie că ne sunt dușmani.

„Și ceace este vrednic de relevat e că această simpatie este așa de adevărată că ni se transmite fără silnicie și nouă.

„Concentrarea de stări sufletești în jurul unei singure impresii puternice din natură este caracteristică originalității cu care se poate mândri Gârleanu în povestirile sale mai însemnate și care fac farmecul lor deosebit. Iar această caracteristică este cu atât mai de preț cu cât stările sufletești ce constituie fondul din aceea adâncime omenească proprie unui scriitor merit să treacă granițele patriei sale.”

Apoi se adaugă „impresia de realitate, de lucru văzut și simțit pe care ne-o fac”.

În fine: „limba și stilul acestor povestiri sunt un model de limpezime și curățenie, de vioiciune simplă și plină de grație”.

b) Apoi: Pe Bistrița la vale... călătorie, 1911 și:

c) 1910. Pagini însemnate și rânduri. Jurnal 1911.

d) În fine un volum inedit: Medalioane pe care, pe coperta vol. „O lacrimă pe geană” îl anunță Universala Alcalay.

Obiceiul de a publica în mai multe volume unele bucăți la care probabil, artistul ținea mai mult l-am văzut din chiar conținutul volumelor principale: confruntarea lor ne-a pus în fața aceleiaș opere de 2 sau chiar de 3 ori. Amintim: Furnica, Gâza, Calul, etc.

Ce-i cu celelalte colecțiuni? În general ele conțin bucăți cunoscute din volumele principale și anume:

Fetița mamei cu o singură bucată;

Suflet de femeie cu 3;

Gâza cu 28;

Ochiul lui Turculeț cu 12,

Înnecatul cu 5;

Furnica cu 5.

Două culegeri par a conține și câte- ceva nou și anume:

Odată bucată: Din trecut; și

Punga bucată: Doi moșnegi.

Trei bucăți neapărute în volumele principale găsim în culegerea: Amintiri și schițe, editată în 1910 în biblioteca „Steaua” și anume: Chipuri de demult, La boerul C... Mușunache.

În fine într'un capitol deosebit trebuie menționate cele două culegeri, pe care ni le dă biblioteca „Lumina” și în care, pe lângă unele bucăți cunoscute, talentul lui Gârleanu vine să adauge:

În: Trei vedenii:

Trei vedenii; O convorbire; Arhiva plășii Turia, Domnul maior; Judecător; Un moldovean; La țanc!; Darul lui Dumnezeu; Într'un cimitir; Tabloul; O

patrulă; Amintiri: din viața noastră,

În: Visul lui Pillat:

Făgăduința; Ursuzul; Rodica, Între copii; Un tablou; Singură sub cer; Nouă; Scrisoarea pierdută, Sorțas; De vorbă; Scaful.

Din aceste opere—credem—s'ar putea alcătui un al 7-lea volum de Gârleanu, superior (ca valoare literară și artistică) aceluia de „Schițe, însemnări, etc.” editat de Casa Școalelor.

Constituiesc ele oare întocmai conținutul volumului anunțat „Medalioane?”

Dacă nu, îl oferim cu plăcere acelor care se ocupă deapropo cu îngrijita editare a unuia dintre cei mai puternici prozatori români.

Închei cu o ușoară nedumerire: unde vedea într'un catalog al editurii Alcalay și comp. am găsit menționat, în dreptul numelui lui Gârleanu, un volum: „Suflete cu indicațiunea prețului: 1,50 (Catalogul e vechiu). Departe de a cunoaște un asemenea volum pe care Gârleanu însuși nu-l menționa nicăieri (în timp ce nu uită pe altele, mai puțin valoroase ca acel „1910” sau „Pe Bistrița, la vale... ne întrebăm: axistat-a el oare într'adevăr? Când și unde a fost tipărit și ce conține? Iată o rugămintă pe care o adresăm celor ce-l vor fi cunoscând.

Întru cât ne privește socotim până la dovada contrarie, a vedea în această mențiune o grosolană eroare sau o regretabilă confuziune.

În fine un regret: la Academia română nu se găsesc toate aceste scrieri ale marelui prozator.

PAUL I. PAPADOPOL

P. S. — Revista „Capitalei” publică în No. 20 (Anul I) schița „Dragostea de patrie” însoțită (la „tablete”) de următoarea notiță: „În numărul acesta al Capitalei, mulțumită buneivoințe a doamnei Gârleanu soția regretatului E. G. citorii noștri vor ceti, suntem siguri, cu mulțumire și emoție, rândurile inedite până astăzi, detașate din notele de campanie ale strălucitului novelist.”

27 Septembrie, 1927: S'a născut în satul Bezded ținutul Solnocului istoricul Alexandru Papiu Ilarian.

28 Septembrie, 1909: A murit în București arheologul Gr. G. Tocilescu.

1922: A murit bucovineanul Eusebiu Popovici.

29 Septembrie, 1840: Apare în Iași foaia „Icoana lumii”.

30 Septembrie, 1879: S'a reprezentat pentru prima oară pe scena Teatrului Național din București piesa „Despot Vodă” de V. Alecsandri.

1 Octombrie, 1841: S'a născut în București marele om politic Ioan Câmpineanu.

1843: Apare în București în tipografia Colegiului Sf. Sava „Invățătorul satului” foaie condusă de Petruche Poenaru și apoi de N. Bălcescu.

1855: Apare în Iași sub conducerea lui M. Kogălniceanu „Steaua Dunării” jurnal politic și literar.

1865: S'a născut în Botoșani latinistul Dimitrie Evloceanu.

1874: Apare în București revista „Biserica ortodoxă română”.

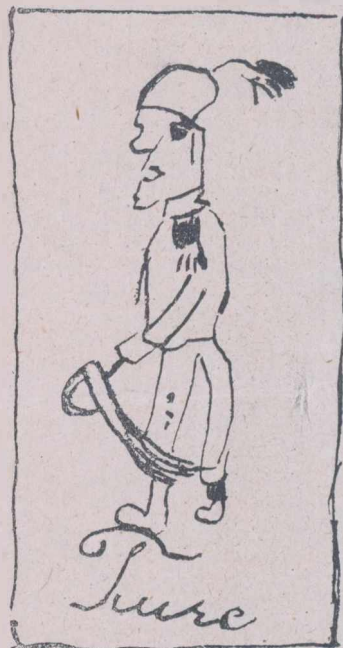

DESEMNUL — COPII — ȘI PARINȚII

Am pe biroul meu câteva sute de desene, venite din toate unghiurile țării, pentru un concurs între copii.

Din vraful acesta impresionant, ochiul meu s'a oprit cu drag numai la vre-o patru cinci hârtioare modeste și mototolite, peste cari tremură, în urmele creionului negru, o sinceritate nevinovată ingenioasă.

Restul: copii directe depe revistele periodice, ori transcrieri plate după obiecte uzuale, unde mâna nedăbace a copilului se simte condusă de pedantismul maestrului de desen sau de suficiența părinților cu obsesii enciclopedice.

Bizar este că cei mai entuziasmați dintre părinții corespondenți, sunt tocmai acei ai căror copii sunt lipsiți cu desăvârșire de simțul pitorescului ca și de simțul corectitudinii.

Așa de pildă, deschizând un plic de dimensiuni neobișnuite, scot la iveală, mai întâi, o scrisoare scurtă și coprinzătoare:

„Vă trimit zece din desenele copilului meu, Georges, în vârstă de 12 ani — pe cari sunt sigur că le veți aprecia la justa lor valoare.

1882: Apare în București sub conducerea lui Gr. G. Tocilescu „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”.

1892: A murit poetul Gheorghe Sion.

2 Octombrie, 1854: S'a născut în comuna Șipot (Bucovina) marele compozitor muzical Ciprian Porumbescu.

1871: Apare la Pesta gazeta „Patria”.

1875: A murit în București profesorul Petruche Poenaru.

1878: Alexandru Odobescu a fost numit profesor la Universitatea din București.

Bogdan P. Hașdeu a fost numit profesor la Universitatea din București.

un copil care are — după cum spusă lumea de altminteri — un talent special. Lucrările ce vă trimit — făcute din minte și ajutate numai de mâna lui proprie — vă rog a mi le păsa mi le înapoia, căci n'aș dori să se pierd vre-o una...

foiesc cu emoție desenele recomanate atâta căldură de bunul părinte — în nimeni: Sunt în ele, la rând, zece trase „pe geam” de pe zece ilustrații din zece numere consecutive, ale foarte răspândite și dubioase reviste pentru copii.

orul acestor șmechere isprăvi, ca rintele exaltat de talentul „excepțional” al progeniturii — sunt din București.

erc o statistică sumară: la o sută copii cu desene de copii, primite, zece de plicuri cuprind asemenea minabile exerciții — în majoritatea lor, firește, cu buna știință a părinților.

get dela piciorul lui Apollo, o jumătate din urechea Afroditei.

In fiecare din aceste exerciții văd lămurit creionul suficient al maestrului de desen, îngrijorat de prestigiul elevului, cu care, într-o asemenea împrejurare, crede că e necesar să se confunde.

Natural că, toate aceste trucări — (e cazul să întrebuițăm un alt cuvânt) — descurajează pe acela care, poartă alte gânduri copiilor și gândește altfel despre educatori lor imediați.

In schimb bucuria pe care și-o dă inocența cititorva — oh! tare puțini! — dintre concurenți și modestia cu care părinții întovărășesc trimiterile lor, face să niși repede și să zâmbești îngăduitor asupra isprăvilor necugetate ale celor din țară.

Îngăduința nu înseamnă, totuși, semnare.

Concursul acesta pentru copii a fost organizat cu scopul precis de a controla observațiile mele anterioare și a trage concluziile cele mai cumpătate asupra

PREMIU PENTRU TEATRUL SĂTESC

Teatrul Național din Cernăuți publică concurs pentru decernarea unui premiu de 5000 lei celei mai bune piese de teatru sătesc — dramă, preferabil, comedie.

Manuscrisele se vor înainta Direcției Teatrului până la 15 Decembrie 1926, în cel puțin două exemplare scrise cîtef.

Manuscrisele nu vor purta numele autorului. Acest nume se va încheide într'un plic sigilat ce se va înainta odată cu piesa și pe fața căruia va fi un motto care va fi trecut și pe coperta manuscrisului.

DRAGOȘ PROTOPOPESCU
Directorul Teatrului Național din Cernăuți

Menirea acestor piese fiind un mare turneu în satele bucovinene, la primăvară, e de preferat ca ele să trateze în cadrul vieții largi românești teme și tipuri bucovinene.

Piesele de valoare care vor rămâne totuși nepremiate vor beneficia de puținta de a fi introduse în repertoriul teatrului sătesc bucovinean. Rezultatul se va publica în curs de cel mult două luni dela data închiderii lui.

Direcțiunea Teatrului Național Cernăuți

FOTOGROFIILE SCRITORILOR

Am anunțat în numărul 31 al revistei noastre că d. Petre Cătunaru a obținut dela S. S. R. autorizație să tipărească în trei serii chipurile scriitorilor români în viață.

Întâia serie, artistic executată cu autografe și date biografice a apărut și se poate procura fie prin librării, fie direct dela editor, str. Clucerului N. 34, București.

Scriitorii din prima serie sunt următorii: I. A. Basarabescu, Liviu Rebreanu, Ion Miniulescu, Nichifor Crainic, Gala Galaction, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, Victor Eftimiu, G. Bogdan-Duică, Caton Theodorian, N. Davidescu, Octavian Goga, Camil Petrescu, Lucian Blaga, Claudia Milian, Mircea Rădulescu, H. Papadat Bengescu, Alfred Moșoiu, V. Demetrius, George Gregorian, Al. T. Stamatiad, Eugen Lovinescu, Corneliu Moldovanu.

Prețul unei fotografii lei zece, seria completă lei două sute treizeci.

o moșie — din apropierea București — îmi vine, printr'un om special, carnete mari și elegante în cari alchiate, după diverse jurnale de parisiene, ultimile creații ale croitor din l'avenue de l'Opéra.

lipsește nici aici recomandăția de la cu sfințenie exercițiile domnișoare care are „o extraordinară imaginație”.

Un domn și o doamnă din provincie — tot și învățătoare la școala unde zăiești fiul lor — concurent — îmi așeză atenția asupra însușirilor „păre” ale moștenitorului, care „mi tă un caiet, unde spiritul și desamortizării Lordache — e transcris precizie înădevar „uimitoare”.

Un alt caiet, al unui elev de liceu, cu exerciții școlare: conuri, cuburi, de, ulcele — (sub cari stă scris în: „problemă de perspectivă...”) — venite din nasul lui Seneca, un de-rolleme cari mă preocupă de mult.

Este, îndeobște, greșită ideea că educația artistică a tinerimii nu se poate face de cât în școli de specialitate.

Prima și cea mai puternică dintre educații — (ne gândim mai mult la educația sensibilității, pe care școala o neglijează sau o suprimă) — se face în familie.

Meșteșugul artistic se învață, ca ori care meșteșug — și îl înveți pretutindeni pe glob — dar nu devine nici odată mijloc de exprimare artistică de cât dacă e stimulat, corectat și rafinat de sensibilitatea noastră, a cărei afinare a început — sub privegherea părinților ori a mediului imediat, din frageda pruncie.

Îată pentru ce, corespondența părinților, care întovărășește desenele copiilor, are pentru mine tot atâta greutate în cercetările mele, ca și grifonările micuților risipiți prin orașe bolnave ori prin cătune ascunse în inimi de codri.

N. N. TONITZA

E C O U R I

ALOIS JIRASEK

La 22 August a acestui an a fost sărbătorit de întregul popor cehoslovac, pentru cei 75 ani împliniți marele romancier istoric Alois Jirasek. Am căutat să oferim cititorilor noștri cu titlul de document o imagine cât de slabă din această operă. Prin bunăvoința grațiasă a legăției cehoslovace din București putem da astăzi începutul unei mari nuvele **Mătăniile de aur**. Cu acest prilej socotim util să spicuiem din copiașul comunicat oficial pe care republica cehoslovacă l-a publicat în presa noastră, despre viața și semnificația operei lui Alois Jirasek :

Jirasek s'a născut la 23 August 1851 în Hronov lângă Nachod, în Cehia nord-estică, a studiat la Brumov, în Hradec Kralovy și în sfârșit filosofia la Universitatea din Praga. În studiile din gimnaziu el a înclinat spre literatura poloneză și rusă, (favoriții săi au fost Mickiewicz și Cogol). La vârsta de 21 ani el a debutat în literatură cu o navelă istorică. Profesoratul în școlile secundare, la care s'a consacrat, i-a făcut posibilă activitatea literară. Istoria care a fost domeniul profesiei sale de dascăl, i-a adus mereu noi planuri și subiecte. 14 ani întregi a stat Jirasek în Litomyšl, orasul istoric din Cehia de est, pe care l-a eternizat într'un șir de opere, iar în anul 1888 a venit la Praga, unde nu mai era profesor, ci a voit să aibă liniște pentru a putea cu mai multă ardoare lucra pe câmpul literar.

Opera lui Jirasek este imensă. Si aproape toate momentele importante din istoria poporului ceh sunt în ea ogândite.

Două epoci și le-a apropiat mai mult Jirasek: Epoca husită (secolul al XV-lea), când poporul ceh a dezvoltat cea mai mare putere morală și fizică și epoca renasterii naționale (începutul secolului al XIX-lea), când o pleiadă de patrioți și deșteptători au prezătit o nouă răsădindire a ideii naționale și victoria străduintelor ceh. Jirasek a știut să-si aleagă materialul pentru romanele sale istorice din toate timpurile, a putut înțelege și să apropie cititorului contemporan prin un mod unic cultura și viața diferitelor veacuri trecute. Trilogia lui Jirasek „**Intre curente**”, „**Fiul torturului**” și „**La curtea regelui**”, ogândeste preludiul războaielor husite, marea epopee „**Contra tuturor**” — lupta glorioasă a husiților din anul 1420, opera monumentală „**Fraternitatea**” — strălucita victorie și sfârșitul tragic al fraților husiți din Slovacia. Operele „**Cap de Căine**” (insigna unor țărani de lângă granița Cehiei), tradusă în mai toate limbile europene, „**Stăncele**” și „**Intunerecul**” înfățișează în culori vii și nesperitoare suferințele mari ale satelor și oraselor în urma contra-reformei, iar operele „**F. L. Vek**” care cuprinde 5 volume și idealizează tipul patriotului ceh dela începutul secolului trecut și „**La Noi**” care cuprinde 4 volume, redau cu desăvârșire cronica creșterii ceh în secolul trecut.

Dar operele lui Jirasek nu sunt romane istorice în sensul obișnuit al cuvântului. Ele sunt mai degrabă minunate fresce istorice cari sunt radele unei pregătiri conștiințioase, unui studiu imens, priceperii perfecte a trecutului și muncii uriașe a geniului neobosit. În opera sa Jirasek a urmărit adevărul istoric cu cel mai viu interes și prin aceasta el amintește pe mulți ma-i savanți ai lumii. Construcția pur istorică n'a atins întru nimic înălțimea literară a operii care nu numai din punct de vedere istoric dar și din cel al formei și în special al limbii este o adevărată operă de artă. Atât în romanul cât și în nuvela istorică, Jirasek a fost un maestru neîntrecut în redarea evenimentelor, în tratarea subiectului. Opera sa este pătrunsă

de un adânc sentiment de bărbăție și de farmec nemărginit, care a captivat și uimit pe toți cititorii. În cărțile lui Jirasek se închide o măreție tainică și un suflet infinit de bun. În literatura cehă pe lângă cărțile scriitoarei Bojena Nemčova și operele lui Jan Neruda, cărțile lui Jirasek sunt cele mai citite și aceasta atât de criticii eminenți, poeți și scriitori cât și de masele largi și păturile cele mai sărace ale populației.

În romanele lui Jirasek, deși lipsite de tendințe, în nici o pagină nu lipsește credința în virtuțile națiunii ceh, în stărnicia și libera ei existență. Această notă profundă a operilor lui Jirasek a avut în totdeauna o puternică influență asupra tuturor familiilor ceh. Eroii pieselor și romanelor sale au devenit în curând exemple legendare ale tendințelor naționale.

REDAȚIONALE

□ În numărul viitor vom publica o interesantă convorbire cu scriitorul american originar din Brăila: **Conrad Bercoveci**. Convorbirea ne-a fost procurată de d. **Vasile Savel**.

□ În numărul viitor vom publica nuvele de: **Hortensia Papadat-Bengescu**, **Vasile Savel**, **Sărmanul Klonstock**, **Sarina Casvan-Pass**, **Mibail Celarinu**, **marionul Gh. Băgulescu**, **Ion Călugăru**, etc.

□ În numerile viitoare vom publica continuarea feeriei în versuri: **Floarea lui Sânzien** a poezilor **Radu Gyr** și **N. Mileu**.

PRECIZIUNI

La numeroasele întrebări primite dela cititorii noștri cu privire la persoana literară a d-lui **Sylvius Bolando** autorul admirabilei nuvele biblice: **Minunea**, publicată în numărul trecut al revistei noastre, putem spune numai că numele acesta e pseudonimul literar al unui eminent medic din Cluj, că nu e debutant și că are publicat în editura literară a Casei Școlilor, un roman: **Ne leagă pământul**.

PRIN IUGOSLAVIA

Excursia așa de răușită pe care au făcut-o reprezentanții presei românești în Iugoslavia, a fost un fericit prilej pentru d. **N. Davidescu**, poetul, romancierul și criticul, să schițeze o serie de impresii literare pe care le vom comunica cititorilor noștri în numerile viitoare.

MIC TRATAT DE ESTETICĂ LITERARĂ SAU LUMEA VĂZUTĂ ESTETIC.

Sub acest titlu începând dela numărul viitor al revistei noastre, d. **F. Aderca** va publica o serie de studii din domeniul esteticii, cu aplicațiuni și exemplificări și din literatura românească. Interesul pe care o astfel de operă îl prezintă pentru studiul actual al cercetărilor de ordin literar, nu va scăpa nimănui. Interesante, prin definiție, aceste probleme, vor pasiona cu atât mai mult cu cât arta scriitorului ce le prezintă, este cunoscută prin subtilitate și polemică. Nu

e locul să presintăm cetitorilor noștri pe autorul „**Domnișoarei din str. Neptun**” sau al atâtor savuroase convorbiri cu scriitorii noștri contemporani. Vom aminti numai de prețioasele originale însușiri ale scriitorului. Aderca pentru a fi siguri de interesul care lucrarea sa îl va stârni în publicul cetitor.

PIESELE ORIGINAL

Ascară s'a reprezentat prima dată românească în stagiunea aceasta Teatrul Național.

Socotim interesant să arătăm, cu lejul acesta, piesele originale cari teaptă să fie reprezentate :

D. T. Argezi : „**Saffa**”.

D. I. C. Aslan : „**Buburel**” și „**tele noastre suflete**”.

D-ra Ticu Arhip : „**Luminița**”.

D. Lucian Blaga : „**Tulburarea ape**” „**Dalia**”.

D. I. Al. Brătescu-Voinești : „**Coșerea**”.

D. Victor Eftimiu : „**Glafira**”.

D. A. de Herz : „**O seară pierdută**” „**Omul de zămadă**”.

D. Horia Furtună : „**Păcală**”.

D-na Hortensia Papadat Bengescu : „**Povârșitul**”.

D. N. Iorga : „**Cleopatra**”.

D. Ion Sân Giorgiu : „**Eva**”.

D. Camil Petrescu : „**Un act vitan**”, „**Jocul ielelor**”, „**Mioara**”, „**M. Popescu**”.

D. Mihail Sorbul : „**Praznicul celor**”, „**Coriolan Secundus**”.

D. Valjean : „**Generația de sacrificioze**”.

D. Cașon Theodorian : „**Mâna vindecă**”, „**Jucării sfârșimate**” (Roman).

□ Stagiunea Teatrului Național Cluj se va deschide cu „**Rzvan și dra**” de **B. P. Hasdeu**.

□ Teatrul Popular își deschide stagiunea Vineri, 6 Octombrie cu „**Fundarul dela domeni**” de **P. Locuste**.

DELA OPERE

Opera Română își începe stagiunea acestui an la 1 Octombrie.

Întă ordinea primelor spectacole: **Boris Godunov**, **Werther**, **La Mandina**, **Pădușilor**, **Povestirile lui Hoffmann**, **Aida**, **Boema**, **Paița**, **Carmen**, **Faus**.

CARTI PRIMI

TUDOR MUSĂTESCU : **Vitrina**, poezii, tipogr. și libr. Gh. Vlădescu și fiul, Câmpulung, Mușina, 1926 (ed. de artă).

□ **GEORGE DUMITRESCU** : **Cântec pentru madona mică**, tiparul Prietenii Științei, Craiova, 1926; lei 60.

□ **MIHAIL GALITA** : **Jertfa dată dramă în patru acte**, „**Cultura națională**”, 1926; lei 40.

REVISI

□ Revista săptămânală „**Viața Literară**” va reapare Sâmbătă 2 Octombrie cu colaborarea celor mai cunoscuți scriitori contemporani.

Redactor **PERPESSICIUS**